

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ หลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผล
- ๒.๒ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล
- ๒.๔ หลักพุทธธรรมกับการบริหารการศึกษา
- ๒.๕ ประสิทธิภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
 - ๒.๕.๑ ด้านประสิทธิผลการบริหารตามหลักนิติธรรม
 - ๒.๕.๒ ด้านประสิทธิผลการบริหารตามหลักคุณธรรม
 - ๒.๕.๓ ด้านประสิทธิผลการบริหารตามหลักความโปร่งใส
 - ๒.๕.๔ ด้านประสิทธิผลการบริหารตามหลักความรับผิดชอบ
 - ๒.๕.๕ ด้านประสิทธิผลการบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม
 - ๒.๕.๖ ด้านประสิทธิผลการบริหารตามหลักความคุ้มค่า
- ๒.๖ บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๙
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผล

ประสิทธิผลการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ หนังสือวิชาการเอกสารสิ่งตีพิมพ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และได้รวบรวมองค์แห่งความรู้ทางวิชาการดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิผล

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล โดยได้ศึกษาค้นคว้าแยกหัวข้อได้ดังนี้

ภรณ์ มหามนต์ ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึงการที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว และปรากฏว่าผลเกิดขึ้น(Out Comes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Out Put) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการใช้ทรัพยากร(Resources) หรือปัจจัยนำเข้า(Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานได้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้การดำเนิน

โครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด (ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกัน) ในทางตรงกันข้าม โครงการใดแม้จะสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตามแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามากกว่าโครงการอื่นๆโครงการนั้นก็จะไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผล เช่น องค์การนาโต (NATO) ซึ่งเป็นองค์การทางทหารกำลังพิจารณาว่าจะใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดแบบใดดี ที่จะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการเข้าทำลายเป้าหมายข้าศึกได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในทางปฏิบัติอาจมีเครื่องบินหลายแบบให้เลือกโดยแต่ละแบบจะมีประสิทธิภาพในการทำลายทำลายและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในที่สุดแล้วการตัดสินใจเครื่องบินแบบใดมีประสิทธิภาพในการทำลายน้อยที่สุดสามารถตอบสนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ และเสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดนั้นคือการเลือกเครื่องบินตามความหมายของประสิทธิผลสูงสุด โดยพยายามให้มีค่าใช้จ่ายในการทดสอบ การบริหารที่ดีก็คือการดูความสามารถในการจัดองค์การ (organize) และการใช้ทรัพยากรที่หาได้ให้บรรลุวัตถุประสงค์และรักษาระดับการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลไว้ให้ได้ สิ่งสำคัญในที่นี้คือ ประสิทธิภาพ หรือ (Effectiveness) ซึ่งในปัจจุบันมักเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าแนวคิดเรื่องประสิทธิผลคือตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสินในขั้นสุดท้ายว่าการบริหารองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตามคำว่าประสิทธิผลยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างต่างสาขากัน สำหรับนักเศรษฐศาสตร์ หรือนักวิเคราะห์ทางการเงิน ประสิทธิภาพขององค์การ (organization Effectiveness) มีความหมายอย่างเดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return On Invest) สำหรับผู้จัดการฝ่ายผลิตประสิทธิผลมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือบริการสำหรับนักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิผลอาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ หรือผลผลิตใหม่ๆ ขององค์การ และสำหรับนักสังคมศาสตร์ ประสิทธิภาพมักหมายถึงคุณภาพชีวิตของการทำงาน^๑

ทวิ มณีสาย อธิบายว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถขององค์กรในการสร้างให้วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนด การวัดประสิทธิผลขององค์กรมีหลายแนวทาง เช่น การพิจารณาถึงขนาดของความสำเร็จขององค์การในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยวิธีวิเคราะห์ประสิทธิภาพขององค์กร ๔ วิธี คือ ๑.วิธีวัดผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยยึดหลักที่ว่าองค์กรทุกองค์กรมีจุดหมาย การวัดผลสำเร็จของเป้าหมายจึงเป็นแนวทางสำหรับการวัดประสิทธิผลมากที่สุด ๒.วิธีการวัดประสิทธิผลเชิงระบบ โดยสร้างแนวคิดที่ว่าองค์กรประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ และการพิจารณาเชิงระบบ จะสมบูรณ์ได้ต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ๓.วิธีการบริหารประสิทธิผลโดยอาศัยสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะแต่ละส่วนโดยองค์กรตอบสนองความต้องการส่วนต่างๆ ที่อยู่ในแต่ละสภาพแวดล้อม ๔.การวิธีการวัดคุณค่า ซึ่งเป็นการเอาคุณค่าและความนิยมเป็นหลักในการประเมิน^๒

พิทยา ถาวรวัฒนา มีความเห็นว่า ประสิทธิภาพขององค์การเป็นเรื่องของการพิจารณา

^๑ ภรณี มหามนต์, ประสิทธิภาพการบริหารองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๙) หน้า ๒.

^๒ ทวิ มณีสาย,การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ,๒๕๔๕), หน้า ๘๘

ว่าองค์การประสบความสำเร็จเพียงใดในการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุสภาพที่องค์การตั้งไว้หรือปรารถนาให้เกิดขึ้น^๓

ธงชัย สันติวงษ์ ประสิทธิภาพขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า องค์การสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผลก็คือความมีประสิทธิภาพ (efficiency) ซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป^๔

เคทซ์และคาน (Katz & Kahn) นั้นได้ระบุไว้ว่านอกเหนือจากการที่องค์การจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพองค์การยังจำต้องธำรงรักษาสภาพการเป็นองค์การ (Organization Maitenance) ไว้ให้ดีซึ่งการรักษาสภาพนี้วัดได้จากตัวแปรที่สำคัญ เช่นขวัญของคนในองค์การ (Morale) ภาพพจน์ต่อสาธารณะ (public image) ขององค์การข้อจำกัดทางกฎหมาย (Legal constraints) ความพึงพอใจของลูกค้ายขององค์การ เป็นต้น^๕

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรและวัสดุอุปกรณ์และไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิกสมาชิกเกิดความพึงพอใจในงานทุกคนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ ความสามารถในการบริหารดำเนินการงานขององค์การให้ก้าวหน้ามีการปฏิบัติงานตรงตามหน้าที่ที่องค์การกำหนดไว้ ทำให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การและรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้นและสามารถปรับตัวและสามารถพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

๒.๑.๒ ความสำคัญของประสิทธิผล

ประสิทธิผลปัจจุบันได้มีการศึกษาเรื่องประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึงการที่ดำเนินโครงการหรืองานและมีการนิยามความหมายแตกต่างกัน โดยมีการใช้หลักเกณฑ์มาประกอบกัน มีผู้ให้ความหมายหรือคำนิยามแตกต่างกัน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลสำเร็จหรือผลที่เกิดขึ้น^๖

ทวี มณีสาย อธิบายว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถขององค์การในการสร้างให้วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดการวัดประสิทธิผลขององค์การมีหมายแนวทาง เช่น การพิจารณาถึงขนาดของความสำเร็จขององค์การในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยวิธีวิเคราะห์

^๓ พิทยา ถาวรวัฒนา อ้างใน พ.ต.อ.ศวิน บุณนาค, ประสิทธิภาพด้านการดำเนินงานโครงการกองทุนชุมชนกองทุนกองทัพบก ศึกษากรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์, ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

^๔ ธงชัย สันติวงษ์, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๗), หน้า ๖๐.

^๕ เคทซ์และคาน (Katz & Kahn ๑๙๗๘) อ้างใน พ.ต.อ.ศวิน บุณนาค, “ประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการกองทุนชุมชนกองทัพบก ศึกษากรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์, ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ๗

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น) หน้า ๒.

ประสิทธิผลขององค์กร ๔ วิธี คือ ๑.วิธีวัดผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยยึดหลักที่ว่าองค์กรทุกองค์กรมีจุดหมาย การวัดผลสำเร็จของเป้าหมายจึงเป็นแนวทางสำหรับการวัดประสิทธิผลมากที่สุด ๒.วิธีการวัดประสิทธิผลเชิงระบบ โดยสร้างแนวคิดที่ว่าองค์กรประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ และการพิจารณาเชิงระบบ จะสมบูรณ์ได้ต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ๓.วิธีการบริหารประสิทธิผลโดยอาศัยสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะแต่ละส่วนโดยองค์กรตอบสนองความต้องการส่วนต่างๆ ที่อยู่ในแต่ละสภาพแวดล้อม ๔.การวิธีการวัดคุณค่า ซึ่งเป็นการเอาคุณค่าและความนิยมเป็นหลักในการประเมิน^๗

ยงยุทธ เกษสาคร ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า เป็นการสมดุอย่างดีที่สุดระหว่างกิจการด้านการปรับตัว และการรักษาสภาพ ดังนั้น กิจกรรมของการทำงานซึ่งเป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติขององค์กรว่ามีประสิทธิผลหรือไม่ จึงประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้ ๑.การได้มาซึ่งทรัพยากร ๒.การใช้ตัวป้อนอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิต ๓.การผลิตผลผลิตในรูปบริการหรือสินค้า ๔.การปฏิบัติงานด้านเทคนิคและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล ๕.การลงทุนในองค์กร ๖.การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของพฤติกรรม ๗.การสนองตอบความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและกลุ่ม กิจกรรมเหล่านี้แต่ละกิจกรรมมุ่งไม่สู่การรักษาไว้ซึ่งปัจจัยในวงจรของตัวป้อน กระบวนการผลิตผลและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม^๘

กิบสัน และคณะ (Gibson and Others) นิยามประสิทธิผลไว้ว่าประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นเรื่องของการกระทำใดๆ หรือพยายามใดๆ ที่มีความมุ่งหมายจะได้รับผลอะไรสักอย่างให้เกิดขึ้น การกระทำหรือความพยายามจะมีประสิทธิผลสูงต่ำเพียงเป้าหมายขึ้นกับว่าผลที่ได้รับนั้นตรงครบถ้วนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และใช้พลังงานน้อยเพียงใด ประสิทธิภาพอาจพิจารณาเป็น ๒ ระดับ คือ

๑.ประสิทธิผลของบุคคล คือลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงานใดๆ หรือปฏิบัติกิจกรรมใดๆ แล้วประสบความสำเร็จ ทำให้บังเกิดผลตรงและครบถ้วนตามที่มิวัตถุประสงค์ไว้ผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะคุณภาพ เช่นความถูกต้อง ความมีคุณค่า ความเหมาะสมตรงตาม ตรงกับความคาดหวังและความต้องการของหมู่คณะ สังคม และผู้นำผลนั้นไปใช้เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ คือเป็นการปฏิบัติด้วยความพอใจ ปฏิบัติเต็มความสามารถ ปฏิบัติด้วยการเลือกสรรกลวิธีและเทคนิควิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อย่างสูงสุดแต่ใช้ทุนทรัพยากร และระยะเวลาให้น้อยที่สุด

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและสิ่งตีพิมพ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้รู้ได้อธิบายไว้ตามลำดับดังนี้คือ

พิทยา ถาวรวัฒนา มีความเห็นว่า ประสิทธิภาพขององค์กรเป็นเรื่องของการพิจารณาว่าองค์กรประสบความสำเร็จเพียงใดในการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุสภาพที่

^๗ ทวี มณีสาย,การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต ,๒๕๔๕), หน้า ๘๘

^๘ ยงยุทธ เกษสาคร, การวางแผนและนโยบายทางด้านทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,๒๕๔๕), หน้า ๘๘.

องค์การตั้งไว้หรือปรารถนาให้เกิดขึ้น^๙

มัฆวาท สุวรรณเรื่อง ได้เสนอว่า ประสิทธิภาพขององค์การหมายถึง การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคม สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้โดยใช้ทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่โดยไม่ทำให้ทรัพยากรและหนทางเสียหายและไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก^{๑๐}

ค็อพโลว์ (Coplrow) เสนอว่าประสิทธิภาพขององค์การสามารถวัดได้จากตัวแปร คือ

๑. ความมั่นคงในระยะยาว
๒. การประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของส่วนประกอบขององค์การ
๓. ความเต็มใจของคนในองค์การในอันที่จะยังคงมีส่วนร่วมในองค์การต่อไป
๔. การบรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ^{๑๑}

ร้อยตำรวจเอก ดร.ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้ให้ความหมายของการวิจัยประเมินผลว่า หมายถึง การวิจัยประยุกต์ซึ่งได้นำระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม และพฤติกรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อ

๑. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่าง นโยบาย/แผนงาน/โครงการ (หรือตัวแปรอิสระ) กับผลลัพธ์และผลกระทบ(ตัวแปรตาม) ทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา

๒. ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์และผลกระทบ ที่พึงปรารถนากับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๓. ศึกษาสังเกตรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์และผลกระทบข้างเคียง อาจไม่เคยคาดคิดล่วงหน้า

๔. เพื่อติดตามและประเมินกระบวนการในขั้นตอนต่างๆระหว่างดำเนินการให้เป็นไปตาม

แนวทางหรือแผนงานที่ได้วางไว้ล่วงหน้า^{๑๒}

มนูญ วงศ์นารี ได้แสดงทัศนะไว้ว่า เกณฑ์ในการวินิจฉัยขององค์การประสิทธิภาพคือความร่วมมือช่วยเหลือกันทำงานโดยมุ่งสู่จุดหมาย และความรู้สึกเป็นอิสระในการเสนอข้อคิดเห็นจากความรู้สึกในการแก้ปัญหานั้นจะเป็นการปฏิบัติที่มุ่งต่อผลอย่างแท้จริงและบรรยากาศการทำงานเป็นแบบให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นไปอย่างอิสระ โดยเต็มใจ โดยสรุปลักษณะขององค์การที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีลักษณะดังนี้

๑. มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การสามารถผสมผสานความต้องการสมาชิกได้

๒. การปรับตัวขององค์การให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น

^๙ พิตยา ถาวรวัฒนา อ้างใน พ.ต.อ.ศวิน บุณนาค, “ประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการกองทุนชุมชนกองทัพบก ศึกษากรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์”, **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

^{๑๐} มัฆวาท สุวรรณเรื่อง “ประสิทธิภาพการนำนโยบายป้องกันปรามทุจริตเลือกตั้งของโครงการ ท.ม.ก.ไปปฏิบัติ กรณีวิจัยปฏิบัติการเขตเลือกตั้ง จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔ หน้า ๗๙.

^{๑๑} อ้างแล้ว, หน้า ๘-๙.

^{๑๒} ร.ต.อ.ดร. ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, **การวิจัยประเมินผล**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนการพิมพ์พระนคร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗-๘.

๓.การปรับตัวขององค์การให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม

๔.ผลผลิตที่สูงขององค์การ^{๑๓}

๒.๑.๔ ประสิทธิภาพขององค์การ

จากการศึกษาเอกสารสิ่งพิมพ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับความหมายประสิทธิภาพขององค์การ ผู้วิจัยได้รวบรวมนำเสนอโดยย่อดังนี้

๑.แนวทางการบรรลุเป้าหมาย (The Goal Attainment Approach) แนวทางนี้เน้นที่ผล (Ends) มากกว่าวิธีการ (Means) นิยามประสิทธิผลขององค์การคือระดับการบรรลุผลเป้าหมายที่กำหนดไว้ฐานคติ(Assumption) ของแนวทางนี้คือองค์การที่มีเป้าหมายแน่นอน(Ultimate Goal)มีเป้าหมายไม่มากเกินไป เป็นที่เข้าใจตรงกัน และมีความคิดเห็นพ้องต้องกันด้วย การวัดความก้าวหน้าของเป้าหมายเป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ยากสำหรับการวัดประสิทธิผลขององค์การวัดโดยยึดเป้าหมายที่เป็นจริง(Actual) ไม่ใช่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในเอกสารทางการ(Official Goal) ควรให้ความสำคัญแก่ผู้มีอิทธิพล ในการกำหนดเป้าหมายขององค์การ การวัดประสิทธิผลขององค์การเป้าหมายที่เหมาะสมสำหรับองค์การที่บริหารงานโดยยึดวัตถุประสงค์เป้าหมายแน่นอน(Ultimate Goal)เป้าหมายไม่มากเกินไป

๒.แนวทางเชิงระบบ(The System Approach) แนวทางนี้เชื่อว่าการพิจารณาองค์การพิจารณาทั้งระบบนิยามประสิทธิผลขององค์การ ระบบนิยามประสิทธิผลขององค์การหมายถึงความสามารถขององค์การในการแสวงหาทรัพยากร การแปรสภาพเป็นผลผลิตการดำรงรักษาเสถียรภาพ และคุณสมบัติของระบบย่อยภายในองค์การ การมีปฏิสัมพันธ์อย่างประสบความสำเร็จกับสิ่งแวดล้อมภายนอก แนวทางเชิงระบบเน้นวิธีการ (Means) มากกว่าผลผลิตที่ได้ (Ends) ทำให้ผู้บริหารตระหนักถึงความพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในองค์การ การศึกษาตามแนวทางนี้ เหมาะสำหรับองค์การที่มีเป้าหมายคลุมเครือ ไม่สามารถวัดได้ชัดเจน จึงเสี่ยงมาใช้เกณฑ์ความสามารถในการแสวงหาปัจจัยนำเข้า(Input Criterion) แทนเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับทำให้เป้าหมายขององค์การบรรลุผล (Output Criterion) นักทฤษฎีที่ใช้แนวทางนี้ได้แก่ กิบสันและเชียน (Gibson and Schien) การประเมินประสิทธิผลตามแนวคิดนี้คือการเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์(ความต้องการ)กับผลงานที่ดำเนินการได้ ส่วนการประเมินประสิทธิภาพ คือการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผลงานกับปัจจัยเพื่อการผลิต มุ่งศึกษาเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับการลงทุน ตลอดจนการศึกษาวิธีการดำเนินงาน ซึ่งโดยปกติในตัวระบบจะมีเกณฑ์ การพิจารณาตัวผลงานอยู่แล้วได้แก่ ปริมาณ คุณภาพ ค่าใช้จ่าย เวลาและสถานที่ส่วนองค์การใด หรือระบบใดกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาใหม่เพิ่มเติมก็สามารถทำได้

๓.แนวทางกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเชิงกลยุทธ์(The Strategic-Constituencies Approach) แนวทางนี้ได้ให้ความสำคัญแก่กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลต่อความอยู่รอดขององค์การ นิยามประสิทธิผลขององค์การในแนวทางนี้คือระดับความสามารถขององค์การในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมขององค์การ แนวทางนี้ตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยคล้ายกับแนวทางเชิงระบบ แต่มีจุดเน้นต่างกัน คือแนวทางกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเชิงกลยุทธ์จะพิจารณา

^{๑๓} มนูญ วงศ์นารี, ฝ่ายจัดการหัวหน้าและองค์การที่มีประสิทธิผล, (กรุงเทพมหานคร : นภาพัฒนการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๗.

สภาพแวดล้อมเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการอยู่รอดขององค์การ ผู้บริหารองค์การจะไม่สามารถ ละเลยต่อกลุ่มอำนาจที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การ

๔.แนวทางค่านิยมที่มีการแข่งขัน(The Compting – Value Approach) ฐานคติของ แนวทางนี้ คือแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์การจะมีลักษณะ เป็นอัตนัยขึ้นอยู่กับค่านิยม ความชอบความสนใจของผู้ประเมินจึงไม่สามารถกำหนดเกณฑ์ที่ดีที่สุดได้ แนวทางนี้เมื่อรวบรวมและ จัดกลุ่มความชอบต่างๆ เข้าด้วยกันจะได้รายการของเกณฑ์วัดประสิทธิผลองค์การ ที่ครอบคลุม ทั้งหมด(Comprehensive Test) โดยจะมีองค์ประกอบรวม(Common Elements)

๕.แนวทางบูรณาการ(Integrated Model) แนวทางนี้ มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนหลักการ และมโนทัศน์ที่ว่า ประสิทธิภาพขององค์การไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ แต่จะต้องผสมผสาน กันระหว่างโครงสร้างขององค์การ โดยรวมและบุคคลที่อยู่ในองค์การซึ่งไม่ว่าจะเป็นแนวคิดใดประเมิน ก็จะต้องคิดทั้งสองส่วนดังกล่าว ควบคู่ไปด้วยบรรยากาศการทำงาน ความพึงพอใจ ความผูกพันต่อ องค์การ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การ ในการประเมินตามแนวคิดบูรณาการนี้ใช้มิติ ต่างๆ การประเมินประสิทธิผลองค์การ เน้นการประเมินองค์ประกอบรวม โดยนำมโนทัศน์ของ รูปแบบการประเมินดั้งเดิม คือการบรรลุเป้าหมายองค์การ และรูปแบบระบบทรัพยากร ซึ่งเน้นการ ประเมินปัจจัยการผลิตบูรณาการเข้าด้วยกัน การประเมินตามแนวนนี้มีลักษณะครอบคลุมมิติต่างๆ คือ เป็นพหุเกณฑ์(Multiple criteria) มิติด้านเวลา(Time Dimension) และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง(Multi Constituencies)

ธงชัย สันติวงษ์ มีความเห็นว่าประสิทธิผลขององค์กร จะมีขึ้นได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า องค์กร สามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อม จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่สิ่งที่ สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลัง ควบคู่ประสิทธิภาพก็คือความมีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสารถ มีระบบทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงสุด โดยได้ผลผลิตที่มีคุณค่าของทรัพยากรที่ใช้ไปนอกจากนี้ ประสิทธิภาพขององค์กร จะบรรลุย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย และแผนงาน ต่างๆเป็นสำคัญที่สุดโดยเป้าหมาย และชนิดของแผนงานที่องค์กรกำหนดขึ้น เพื่อการดำเนินงานใน สภาพแวดล้อมทั้งระยะสั้น และระยะยาวย่อมมีผลให้องค์กร ต้องเกี่ยวข้องกับเทคนิควิทยาการ (Technology) แบบใดแบบหนึ่ง และปัจจัยองค์การที่เป็นทางการ ได้แก่การกำหนดระเบียบวิธี ปฏิบัติกฎเกณฑ์ วิธีการทำงาน และนโยบายเป็นต้นทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นหลักประกันมิให้ผลเสียหายและ เพื่อป้องกันมิให้มีการก้าวท้าวล้ำซ้อน สับสนหรือขาดระเบียบ รวมทั้งปัจจัยคนซึ่งเป็นผู้ทำงานต่างๆ จะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับคน และความสามารถศิลปะของผู้บริหารประสิทธิผลเป็น การศึกษาผลที่ได้รับของงาน ลักษณะกิจการหรือกิจกรรมสนับสนุนในการลด หรือปรับปรุง สถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจให้ดีขึ้น ดังนั้นประสิทธิผลจึงวัดระดับของการบรรลุจุดมุ่งหมาย และ เป้าหมายที่คาดหวังไว้ตามแผนงานบริการ และลักษณะกิจการที่กำหนดไว้การวัดประสิทธิผลมุ่ง หมายที่จะปรับปรุงการกำหนด^{๑๔}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึงความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ของการบรรลุวัตถุประสงค์และการประเมินผล ซึ่งประเมินจาก

^{๑๔} ธงชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการจัดการ** , พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร :ไทยวัฒนาพานิช ,๒๕๔๕), หน้า ๔๒.

ความพึงพอใจ ซึ่งจะไม่คำนึงถึงปัจจัยนำเข้าหรือต้นทุนมุ่งหวังเพียงให้ผลของการปฏิบัติการสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้สูงสุดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเท่านั้น

วิชิตวิชิต งามละม่อม ได้กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานนั้น คือผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้นตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้ โดยหากนำมาศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิภาพนั้น หมายถึงผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้ว ตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้วสามารถทำกิจการนั้นให้สำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางไว้ เรียกว่า การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ แนวความคิดสมัยใหม่ในการจัดกิจการงานจะเริ่มต้นที่การตั้งจุดสำเร็จของงานนั้นคือ ในการวางแผนงานนั้น ณ จุดเริ่มต้นของงานจะมีการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กันว่าผลสำเร็จที่เราต้องการนั้นคืออะไร ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึงการที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วและปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานได้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิภาพสูงสุด (ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกัน) ในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตามแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามากกว่าโครงการอื่นๆ โครงการนั้นก็ไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับวิธีในการทดสอบการบริหารที่ดีก็คือการดูความสามารถในการจัดองค์การ (Organize) และใช้ทรัพยากรที่หาได้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และรักษาระดับการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพไว้ให้ได้สิ่งสำคัญในที่นี้คือ ประสิทธิภาพ หรือ Effectiveness ซึ่งในปัจจุบันมักเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพ คือตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสินในขั้นสุดท้ายว่า การบริหารและองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตาม คำว่าประสิทธิภาพยังมีความแตกต่างกันอยู่ในระดับความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากัน สำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนักวิเคราะห์ทางการเงิน ประสิทธิภาพขององค์การ (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่างเดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return on Investment) สำหรับผู้จัดการฝ่ายผลิต ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือบริการ สำหรับนักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิภาพอาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ หรือ ผลผลิตใหม่ๆ ขององค์การ และสำหรับนักสังคมศาสตร์ ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพของชีวิตการทำงาน^{๑๕}

เอนก ญ นคร ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานนั้น คือผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้นตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้โดยหากนำมาศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิภาพนั้น หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้ว ตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้วสามารถทำกิจการนั้นให้สำเร็จได้ ตามที่คิดหรือวางไว้

^{๑๕} วิชิตวิชิต งามละม่อม, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http://www.google.co.th2search?q=แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ,\[๔ ต.ค.๒๕๖๐\],](http://www.google.co.th2search?q=แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ,[๔ ต.ค.๒๕๖๐],)

เรียกว่าการทำงานนั้น มีประสิทธิภาพ^{๑๖}

ซีฮอร์ และยuchtแมน (Seeshore & Yuchtman quoting Hall, 1991) ให้ความหมายว่า ประสิทธิภาพขององค์การคือความสามารถขององค์การในการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและมีคุณค่าจากสภาพแวดล้อมมาใช้ประโยชน์เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์การ

ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, P.51) กล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์การหมายถึง การที่ผู้บริหารสามารถใช้ภาวะผู้นำ เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาทำให้ครูและนักเรียนเกิดความพึงพอใจเป็นผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

เอซซิโอนี (Etzioni) ให้ความหมายของประสิทธิภาพขององค์การว่า หมายถึง ขนาดของความสามารถขององค์การในการที่จะสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายต่างๆ ที่กำหนดไว้^{๑๗}

ไชยวัฒน์ รัตนดาตาส สรุปว่า ประสิทธิภาพขององค์กร หมายถึงความสามารถขององค์การในฐานะเป็นระบบหนึ่งของสังคม ในการใช้ทรัพยากรบริหารอย่างคุ้มค่าและได้ประโยชน์สูงสุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ ทำให้ผู้บริหารจากองค์การพึงพอใจในงานและองค์การสามารถปรับตัวและพัฒนาให้ดำรงอยู่ต่อไปได้^{๑๘}

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ เสนอการบรรลุเป้าหมายอันเป็นประสิทธิผลโดยทั่วไปแล้ว การประเมินประสิทธิภาพอาจพิจารณาได้จากคุณภาพของผลผลิตหรือบริการพื้นฐานขององค์การ หรือความสามารถในการผลิตสินค้า หรือบริการขององค์การ ความพร้อมหรือความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานที่เฉพาะเจาะจงถูกต้องหรือทำให้ทำ ผลตอบแทนหรือผลกำไร ที่ได้จากการผลิตสินค้าและบริการ เป็นต้น ดังนั้น กิจกรรมขององค์การที่เป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติงานขององค์การว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่จึงประกอบไปด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ การได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานการใช้ปัจจัยนำเข้าอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับผลผลิตความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการขององค์การ การปฏิบัติงานด้านเทคนิควิชาการ และด้านการบริหารอย่างมีเหตุการณ์ลงทุนในองค์การ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กับพฤติกรรมในองค์การและ การตอบสนองความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและของกลุ่ม^{๑๙}

มอทท์ (Mot) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพขององค์การ เป็นความสามารถในการผลิต

^{๑๖} อเนก ญ นคร, **ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๗๕.

^{๑๗} เอซซิโอนี (Etzioni, ๑๙๖๕:๘), อ้างใน พ.ต.อัครวิน บุญนาค, “ประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการกองทุนชุมชนกองทัพบก : ศึกษากรณีกองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์”, **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

^{๑๘} ไชยวัฒน์ รัตนดาตาส, “**ประสิทธิภาพของการให้บริการของสำนักงานเขตชั้นกลาง** (กรุงเทพมหานคร) : ศึกษากรณีสำนักงานเขตสวนหลวง”, **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, มหาวิทยาลัยนิต้า ๒๕๔๕), หน้า ๙๓.

^{๑๙} จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, **การบริหารและการพัฒนาองค์การ** ในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารและพัฒนาองค์การ (หน่วย ท ๒), (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๖๕.

ความสามารถในการปรับตัวและความสามารถในการยืดหยุ่น^{๒๐}

กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึงผลสำเร็จหรือผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรและวัสดุ อุปกรณ์และไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก สมาชิกเกิดความพึงพอใจในงานทุกคนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การความสามารถในการบริหารดำเนินงานขององค์การให้ก้าวหน้ามีการปฏิบัติงานตรงตามหน้าที่ที่องค์การกำหนดไว้ ทำให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การและรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัว และพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

๒.๑.๕ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลองค์กร

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลนอกจากความหมายของประสิทธิผลที่กล่าวมาแล้ว ยังมีแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิผลขององค์การลักษณะต่างๆ และประสิทธิผลของโรงเรียน โดยมีนักวิชาการได้พยายามหาวิธีการประเมินประสิทธิผลองค์กรเป็น ๓ แนวทาง คือ

๑) การประเมินประสิทธิผลในแง่เป้าหมาย (Goal Model Organizational Effectiveness) เป็นการพิจารณาว่าองค์กรจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับว่าบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ใช้เป้าหมายขององค์การเป็นเกณฑ์ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ คาเมรอน (Cameron) ที่เห็นว่าการวัดประสิทธิผลของโรงเรียน โดยอาศัยการบรรลุเป้าหมายเพียงอย่างเดียวยังมีข้อบกพร่อง ทั้งนี้เพราะเป้าหมายส่วนใหญ่มักเน้นที่เป้าหมายของผู้บริหารมากกว่าครู หรือผู้ปกครอง ทั้งนี้บางโรงเรียนอาจมีหลายเป้าหมายอาจเกิดความขัดแย้งได้^{๒๑}

๒) การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบทรัพยากร (The Multiple Criteria of Effectiveness) เป็นการประเมินโดยพิจารณาความสามารถขององค์การในการแสวงหาผลประโยชน์จากสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องการอันจะทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งเป็นการเน้นที่ปัจจัยตัวป้อนเข้า (Input) มากกว่าผลผลิต (Output)

๓) การประเมินประสิทธิผลโดยใช้หลายเกณฑ์ (The Multiple Criteria of Effectiveness) เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิผลองค์กร โดยใช้เกณฑ์หลายอย่างในการวัดประเมินผล ซึ่งพิจารณาจากตัวแปรหลักที่อาจมีผลต่อความสำเร็จขององค์การและพยายามแสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน ที่ให้แนวคิดในการประเมินองค์การโดยวิธีนี้เช่น

การได้มาซึ่งทรัพยากร (Acquiring Resources)

๑) การใช้ตัวป้อน (Input) อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิต

^{๒๐} Mott, Paul E, The Characteristic of Effective Organization, (New York : Harper & Row,

^{๒๑} Hoy, Wayne. K and Cecill G. Miskl. Educational Administration : Theory Research and Practice. 4 th.ed. (New York : Harper Collins. 1991), p.378.

๒) การผลิตผลผลิตในรูปแบบบริหารหรือสินค้า

๓) การปฏิบัติงานด้านเทคนิค (Technical) และด้านการบริหาร (Administrative)

อย่างมีเหตุผล

๔) การลงทุนในองค์การ (Investing in Organization)

๕) การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของพฤติกรรม (Conforming to Codes of Behavior)

๖) การสนองตอบความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้แต่ละกิจกรรมมุ่งไปสู่การรักษาไว้ซึ่งปัจจัยในวงจรของตัวป้อนกระบวนการผลิต (Input - Process-Output- Cycle) และปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จึงสามารถวิเคราะห์รายละเอียดเพิ่มเติมบนพื้นฐานของทฤษฎีระบบได้ดังนี้

๑. การได้มาซึ่งทรัพยากร เป็นขั้นแรกของวงจรซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านตัวป้อนซึ่งกรอส(Gross) ระบุว่าประกอบไปด้วยทรัพยากรหลักคือคน เงิน และเครื่องจักร สำหรับเงินนั้นเป็นปัจจัยที่ถูกใช้ไปในการซื้อวัตถุดิบเพื่อแปรสภาพให้เป็นผลผลิต แต่เนื่องจากเงินเป็นทรัพยากรที่กว้างขวางสามารถใช้ซื้อหาได้มาซึ่งเครื่องจักร จึงควรพิจารณาวัตถุดิบแยกออกไปจากตัวเงินกิจกรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเหล่านี้กระทำผ่านหน่วยงาน ซึ่งมีความชำนาญเฉพาะ(Specialized) ในด้านการเงิน การจัดหา และการเจ้าหน้าที่

๒. การใช้ตัวป้อนอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิต กิจกรรมนี้เป็นหัวใจของปัจจัยด้านกระบวนการ (Process Element) ถ้ามองการในแง่ของทฤษฎีระบบกล่าวคือตัวป้อน (Input) จะต้องถูกผสมผสานเข้าด้วยกันในทางที่จะให้ได้มาซึ่งผลผลิตอย่างมากที่สุด (Maximum output) โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

๓. การผลิตผลผลิตในรูปแบบบริหารหรือสินค้า หมายถึง กิจกรรมในด้านการผลิตผลในทฤษฎีระบบซึ่งประกอบไปด้วยแง่ต่างๆ คือการกำหนดประเภทของผลผลิตที่เหมาะสมการรักษาปริมาณ การรักษาคุณภาพ และการกำหนดระยะเวลา (Scheduling) ในการไหลของผลผลิต (Product Flow) ซึ่งแต่ละแง่สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายในการทำงานขององค์การนั่นเอง

๔. การปฏิบัติงานด้านเทคนิคและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล เครื่องทดสอบความมีเหตุผลคือหนทางที่ดีที่สุดที่ถูกเลือกใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในแง่ของทฤษฎีระบบ กิจกรรมนี้ครอบคลุมในทุกส่วนประกอบของระบบรวมทั้งการปรับระบบให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมนอกระบบด้วยกิจกรรมนี้รวมถึงการค้นคว้าวิจัยตลอดจนความพยายามในการกระจายอำนาจมากขึ้นในทางบริหารซึ่งถือว่าเป็นเทคนิคการบริหารที่มีเหตุผลในการกระตุ้นประสิทธิภาพมากขึ้นในการได้มาซึ่งทรัพยากรและการผลิต

๕. การลงทุนให้กับองค์การ กิจกรรมนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าองค์การจะต้องจัดสรรทรัพยากรจากการผลิตปัจจุบันและลงทุนในการสร้างสมรรถนะในอนาคต วัตถุประสงค์ของการลงทุนดังกล่าวรวมถึงการขยาย (Expansion) การสับเปลี่ยน(Replacement) การอนุรักษ์ (Conservation) การพัฒนา (Development) ทรัพย์สิน (Assets) การตัดสินใจด้านการลงทุนจะต้องเกิดขึ้นเกี่ยวกับเครื่องจักร ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรด้านคน โดยโครงการฝึกอบรม นอกจากนี้กิจกรรมที่มุ่งไปในการพัฒนาและสนับสนุนจากภายนอกองค์การ เพื่อ

ปรับระบบองค์การให้เข้ากันได้เป็นการลงทุนอย่างหนึ่งเช่นกัน เช่น การได้มาซึ่งการสนับสนุนจากนักการเมืองเป็นอีกแง่หนึ่งของกิจกรรมด้านการลงทุน

๖. การสนองตอบความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและกลุ่มกิจกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงทฤษฎีระบบโดยตรง โดยยอมรับว่ามีกลุ่ม (Interest Groups) ๓ กลุ่มสนใจด้วยกันในองค์การคือ กลุ่มพนักงาน กลุ่มลูกค้า และกลุ่มผู้ลงทุน ความสนใจของพนักงานได้รับการสนองตอบจากความมากมายของความพึงพอใจต่อสิ่งที่ตนได้รับในการแลกเปลี่ยนกับแรงงานที่ตนลงไป ส่วนความสนใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการได้รับการสนองตอบจากความมากมายของความสมหวังจากการคาดหวังด้านคุณภาพและราคาที่ต้องการจัดให้ความสนใจของผู้ลงทุนก็ได้รับการสนองตอบเมื่อผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment) มากพอที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าจะคงลงทุนต่อไปกับองค์การ ส่วนกลุ่มสนใจอื่นรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ส่ง (Suppliers) และชุมชนส่วนรวม ดังนั้น กิจกรรมนี้จึงสัมพันธ์กับส่วนประกอบทั้ง ๓ ของระบบคือตัวป้อนกระบวนการและผลผลิตรวมทั้งสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของระบบเข้ากับสภาพแวดล้อมด้วย

๗. การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของพฤติกรรม คำโครงของความเป็นระบบเป็นความต่อเนื่อง (Connectedness) กันขององค์การกับสภาพแวดล้อมภายนอก ความเกี่ยวเนื่องการกระทำดังกล่าวเรียกร้องให้องค์การไม่เพียงแต่ทำประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพต่อสภาพแวดล้อมแต่การกระทำดังกล่าวต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมายระเบียบข้อบังคับ ศีลธรรม ข้อห้ามและข้อกำหนดของจริยธรรม และจรรยาบรรณของวิชาชีพหลักเกณฑ์ (Codes) เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความหมายของสภาพแวดล้อมต่อพฤติกรรมที่ “ถูกต้อง” และ “ผิด” โดยองค์การจะต้องให้พฤติกรรมที่ถูกต้องในการแสวงหาทรัพยากร ใช้ตัวป้อนอย่างมีประสิทธิภาพผลผลิต และเงินลงทุนให้ทรัพยากรเชิงคำโครงของทฤษฎีระบบระบุถึงกิจกรรมขององค์การเหล่านี้ ซึ่งเครื่องตัดสินระดับของความสำเร็จ โดยเน้นว่าประสิทธิภาพขององค์การความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดระหว่างกิจกรรมที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงประกอบไปด้วยกิจกรรมจำนวนหนึ่ง ซึ่งแต่ละกิจกรรมสัมพันธ์กันกับตัวป้อนกระบวนการ-ผลผลิตของหน่วยย่อยขององค์การ อีกด้วย เช่น สามารถประเมินประสิทธิภาพของหน่วยงานบริหารงานบุคคล หรือหน่วยวิศวกรรม หน่วยงานวิจัยและพัฒนา เป็นต้น ขององค์การในแง่ของความเป็นระบบของแต่ละหน่วยซึ่งมีตัวป้อนกระบวนการและผลผลิตของตัวเอง ตลอดจนกิจกรรมด้านการปรับตัวให้ดีที่สุดเพื่อประสิทธิภาพขององค์การทั้งหมด^{๒๒}

Scott^{๒๓} กล่าวว่าประสิทธิภาพ มีแนวความคิดของนักวิชาการที่ขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกันหลายประการ เช่น ประเด็นว่าใครจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพขององค์การ ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินนั้นคืออะไรบ้าง และลักษณะขององค์การที่จะตรวจสอบหรือประเมินนั้นคืออะไรบ้าง และลักษณะขององค์การที่จะตรวจสอบหรือประเมินนั้นควรมีลักษณะอย่างไรเป็นต้น ฉะนั้น การที่จะแสวงหาเกณฑ์ในการวัดที่เป็นสากลจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเนื่องจาก บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการ

^{๒๒} ภรณ์ กิริติบุตร, การประเมินประสิทธิภาพขององค์การ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๗-๖๔.

^{๒๓} Scott, W.R., **Effectiveness of organizational effectiveness studies.** In P. s., (SanFranciso: Jossey- Bass.1997), PP.63-95.

ประเมินองค์การที่มีความหลากหลาย และใช้เกณฑ์ในการประเมินที่แตกต่างกัน และมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีที่แตกต่างและขัดแย้งกันอีกด้วย

ส่วน Seashore^{๒๔} กล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์การนั้นสามารถวัดได้จากมุมมองที่แตกต่างกัน เช่น จากกลุ่มคนที่มีตำแหน่งสูงในองค์การ จากสมาชิกภายในองค์การ หรือจากลูกค้าที่ใช้บริการ เป็นต้น องค์การจะมีประสิทธิผล (Effectiveness) ได้นั้นเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะส่วนบุคคลของคนในองค์การ (Personal Characteristics) รูปแบบความเป็นผู้นำ (Leadership Styles) วัฒนธรรมองค์การ (Organizational Culture) สภาพแวดล้อมในการทำงาน (Working Environment) ตัวแบบการปฏิบัติการขององค์การ (Model of Organizational Operation) ความยืดหยุ่นขององค์การ (Flexibility) และที่สำคัญคือความผูกพันต่อองค์การ (Organizational Commitment) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในเรื่องประสิทธิผลขององค์การค่อนข้างมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ

Jamrog and Overholt นำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจ คือ ตัวแบบของประสิทธิผลขององค์การการที่พัฒนาโดยทีมงานของ HRI-Human Resource Institute ซึ่งทำการพัฒนาเครื่องมือวัดประสิทธิผลขององค์การที่เรียกว่า Organizational Capabilities Index™-OCI ทำให้องค์การรู้ว่าควรจัดวางองค์การอย่างไร โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๕ องค์ประกอบหลักๆ ที่มีส่วนสำคัญในการจัดระหว่างองค์การเพื่อบรรลุประสิทธิผลสูงสุดได้แก่ (๑) การจัดวางกลยุทธ์ (Strategic Alignment) หมายถึง การที่องค์การให้ความสำคัญกับส่งผ่านข้อมูลด้านกลยุทธ์ขององค์การ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและค่านิยมของคนในองค์การ (๒) การเน้นที่ลูกค้าเป็นหลัก (Customer Focus Alignment) หมายถึง กลยุทธ์วิธีการทำงานของคนในองค์การจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลูกค้าเป็นหลัก (๓) ภาวะผู้นำและการจัดบุคคลที่มีศักยภาพสูง หมายถึง การที่รูปแบบภาวะความเป็นผู้นำสามารถสื่อสาร จูงใจ สร้างความมีพันธสัญญาต่อองค์การ ตลอดจนสร้างพฤติกรรมหรือบรรยากาศในการทำงานที่ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตขององค์การ (๔) การจัดวางด้านผลการปฏิบัติงาน (Performance Alignment) หมายถึง การที่พฤติกรรม กระบวนการและกิจกรรมในแต่ละวันสอดคล้องและสนับสนุนกลยุทธ์ขององค์การ และ (๕) การจัดวางด้านวัฒนธรรม (Cultural Alignment) หมายถึง ค่านิยมและความเชื่อของพนักงานและกระบวนการสามารถเชื่อมโยงกันจนเกิดพฤติกรรมที่ส่งเสริมกลยุทธ์ขององค์การ^{๒๕}

รุ่ง แก้วแดง, ชัยณรงค์ สุวรรณสาร และธีระ รุญเจริญ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลไว้ว่า ประสิทธิภาพมีความเกี่ยวข้องกับผลของงานที่องค์การพึงประสงค์หรือหมายถึงความสำเร็จของการปฏิบัติงานที่เป็นไปหรือบรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ^{๒๖}

^{๒๔} Seashore, S.E., A framework for an Integrated model of organizational effectiveness: A comparison of multiple models, (New York: Academic, 1983), pp.55-70.

^{๒๕} Jamrog, J. J., & Overholt, M. H. Measuring organizational effectiveness, Canadian Management Centre Special Report, (San Francisco : Jossey-Bass, 2005), pp.1-7.

^{๒๖} รุ่ง แก้วแดง, ชัยณรงค์ สุวรรณสาร และธีระ รุญเจริญ, ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๙.

วิโรจน์ สารัตนะ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนจำแนกองค์ประกอบที่จะส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ โดยแต่ละกลุ่มมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

๑. องค์ประกอบด้านการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน ประกอบด้วย การมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกันและการมีภาวะผู้นำทางด้านการเรียนการสอน

๒. องค์ประกอบด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและความรับผิดชอบของนักเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การยอมรับและการมีสิ่งจูงใจพฤติกรรมในทางบวกของนักเรียน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและผู้ปกครอง

๓. องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักสูตรการสอน การพัฒนาบุคลากร ความคาดหวังในความสำเร็จสูงและการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ^{๒๗}

แฮมมอนด์ (Hammond) ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญจากโมเดลการประเมินผลของแฮมมอนด์ คือการชี้ประเด็นที่ว่าในการจัดการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ปลายทาง คือต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมทั้งสามส่วนได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย มีความจำเป็นที่ผู้ดำเนินการจะต้องคำนึงถึงมิติที่สำคัญในอีกสองส่วนควบคู่กันไปด้วย คือ

๑) มิติด้านการจัดการเรียนการสอน และ

๒) มิติด้านสถาบัน นอกจากนี้การประเมินยังมีจุดเน้นสำคัญที่การกำหนดและการวัดผลตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้ผลการประเมินเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษารวมทั้งผลสัมฤทธิ์ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน^{๒๘}

จากทฤษฎีและแนวความคิดประสิทธิภาพดังที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการ เกิดจากกิจกรรมการบริหารงานวิชาการ บุคลิกภาพของผู้นำและระบบสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเป็นผู้นำ พิจารณาได้จาก ๓ องค์ประกอบ คืออำนาจในตำแหน่งของผู้นำ โครงสร้างของงานและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมงาน และจากรูปแบบประสิทธิภาพภาวะผู้นำ มีลักษณะยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ต่างๆ สามารถปรับใช้กับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

ผู้วิจัยสรุปความว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงาน หมายถึง ระดับผลของความสำเร็จจากการบริหารให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการและมีเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

๒.๒.๑ ความเป็นมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นั้นเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ (พระราชวรมนู

^{๒๗} วิโรจน์ สารัตนะ, โรงเรียน : องค์การแห่งการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ ๒๕๔๔) หน้า ๒๑-๒๒.

^{๒๘} แฮมมอนด์ **Hammond, . Educational Administration : Theory Research and Practice.** 4 th.ed. (New York : Harper Collins. 1995), p.278-280.

๒๕๒๑ : ๓๕๕) ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา และบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดกล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ และพ.ศ. ๒๔๘๙ ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่าโรงเรียนบาลีมัศึกษากำหนดให้มีการเรียนบาลีนักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติดคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดเปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังสามารถได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันเป็นจำนวนมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาดูและบาลีจะเสื่อมลง เพราะพระภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากเกินไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาดูและบาลีเสีย แต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาทางโลกอยู่ ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พัน ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่ วิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษา สามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๗ พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดเสีย และกำหนดให้พระภิกษุสามารถเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่การณปรากฏต่อมาว่าการตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ใหม่มีน้อยนักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าวจึงได้พากันเข้าชื้อกันเป็นนักเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้างเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะเวลานั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก ขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎร์ได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาถึงความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก(จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาพระปริยัติธรรมก็ต้องอนุวัตไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้างจึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่งคือ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ” ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๔ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๔๓๕ (ปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๔๖) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้อาสาทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณเพศ สมควรแก่ภาวะสามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกันโดยในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส ๕๑ แห่ง รายงานเสนอจัดตั้งต่อกรมศาสนา เดิมนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันสังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและศึกษารายวิชาเพิ่มเติม ภาษาบาลี และธรรมวินัย ภายใต้กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๘

สรุปความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ว่าเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีสามัญศึกษา ปัจจุบันสังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๒.๒ การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของคณะสงฆ์ไทยนั้นเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามัญศึกษาสำนักเลิกวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคมแล้วนักเรียนที่เรียนอยู่ก็ดิ้นรนหาที่เรียนใหม่ขณะนั้นมีโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการนักเรียนส่วนมากก็เข้าเรียนที่โรงเรียนราษฎร์ของวัดบ้าง สมัคสอเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้านในขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎร์คือ นายอุยธ ฝ้ายคุณวงศ์ ส.ส.มหาสารคามกับคณะยื่นเรื่องราวขอให้พระภิกษุสามเณรและกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเรื่องมายังกรมการศาสนา ซึ่งกองศาสนศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรงได้มีการประชุมพิจารณากันในระดับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของกรมการศาสนา และต่างกรมลงความเห็นว่าจะจัดตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไปโดยไม่มีการทดสอบ ให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สอบเองจากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่ได้เสนอกระทรวงเห็นชอบได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นโดยมี นายจรูญวงศ์ สายันท์ อธิบดีกรมวิชาการในขณะนั้นเป็นประธานและกรรมการต่างๆ ผู้แทนมหาวิทยาลัย ผู้แทนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศาสนา ยกร่างระเบียบหลักสูตรวิธีวัดประเมินผลในระดับชั้น ป.๗ ม.ศ.๓, ม.ศ.๕ และให้ชื่อโรงเรียนนั้นว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก

สามัญศึกษา”^{๒๙} โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานี้ย่อมเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปเป็นการศึกษาที่จะขึ้นสู่ระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตรมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกประการจึงมีผู้นิยมจัดตั้งและเรียนมากขึ้นตามลำดับ^{๓๐} ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๕ ขึ้นเพื่อให้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕^{๓๑} ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมกองศาสนศึกษากรมการศาสนาได้สำรวจจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศทั้งหมด ๔๐๖ โรงซึ่งสามารถแบ่งตามขนาดของโรงเรียนได้ดังนี้^{๓๒}

- (๑). โรงเรียนขนาดเล็ก (ต่ำกว่า ๒๐๐ รูป) จำนวน ๒๘๔ โรงเรียน
- (๒). โรงเรียนขนาดกลาง (๒๐๐-๔๙๙ รูป) จำนวน ๑๐๗ โรงเรียน
- (๓). โรงเรียนขนาดใหญ่ (๕๐๐ รูปขึ้นไป) จำนวน ๑๕ โรงเรียน

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ^{๓๓} ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

๒.๒.๓ สภาการศึกษาสงฆ์

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานแม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน ๒ รูปนายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอธิการบดีสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัยเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๙ ท่านที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลขอของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆนอกจากนี้ยังมีหน้าที่

^{๒๙} กองศาสนศึกษา, ประวัติการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๔๑-๑๕๒.

^{๓๐} มานพ ผลไพรินทร์, หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๒๖.

^{๓๑} กองศาสนศึกษา, ประวัติการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕๒.

^{๓๒} ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, ทะเบียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนนักเรียนจำนวนครูจำนวนห้องเรียนประจำปีการศึกษา ๒๕๔๕ ครั้งที่ ๑, (ม.ป.ท. ๒๕๔๖), อัดสำเนา.

^{๓๓} เจริญผล สุวรรณโชติ, การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓๘.

พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย ทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย^{๓๔}

๒.๒.๔ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรมปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้^{๓๕}

๑. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทย์ฐานะสำเร็จการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๒. รับสนองงานประสานงานและถวายการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครอง

๓. เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

๔. ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

๕. ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา

๖. พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

๗. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับ

มอบหมาย

๘. ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

๙. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมายสำหรับหน่วยงานราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกองกลางกองพุทธศาสนศึกษากองพุทธศาสนสถานสำนักงานพุทธมณฑลสำนักงานศาสนสมบัติสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

๒.๒.๕ กองพุทธศาสนศึกษา

๑. เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรงซึ่งมีหน้าที่ดังนี้

๒. ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมดูแลจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์การศึกษาสังเคราะห์และการศึกษาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

๓. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนวิเคราะห์ทางวิชาการต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

๔. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับรวมทั้งการนิเทศติดตาม

^{๓๔} กิตติ ธีรคันต์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.ต้น-ม.ปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

^{๓๕} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ปฏิทินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, (ม.ป.ท., ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

และประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

๕. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

๒.๒.๖ คณะกรรมการการศึกษา

คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธานผู้แทนกรมสามัญศึกษาผู้แทนกรมวิชาการผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนไม่เกิน ๔ ท่านเป็นกรรมการและผู้อำนวยการกองศาสนศึกษากรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้^{๓๖}

๑. กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน
๒. กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน
๓. พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาตผู้จัดการครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการครูและเจ้าหน้าที่
๔. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก
๕. ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
๖. ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆ ทุกประเภท ถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้
๗. วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้
๘. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย

๒.๒.๗ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆ โรงเรียนละ ๑ ท่านยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน ๑๐ โรงเรียนให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้^{๓๗}

๑. ผู้จัดการโรงเรียน
๒. ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่
๓. ครูอุทิศจากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ ๑ ท่าน

^{๓๖} วิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘-๒๙.

^{๓๗} อ่างแล้วในวิชัย ธรรมเจริญ, คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๓๓-๓๔.

ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการสำหรับรองประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน ๔๐ โรงเรียนให้เลือกรองประธานได้ ๒ รูปและให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก ๑ รูปต่อ ๒๐ โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นจาก ๔๐ โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือกการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเว้นแต่ประธานกรรมการในการแต่งตั้งกรรมการศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการส่วนตำแหน่งอื่นให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้วรายงานกรรมการศาสนาทราบผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๒ ปีงบประมาณถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระสำหรับตำแหน่งประธานกรรมการถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง ๖๐ วันไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

๒.๒.๘ คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้^{๓๘}

๑. กำหนดนโยบายการบริหารกลุ่มโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ
๒. ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพในการบริหารงานโรงเรียนและงานวิชาการให้มีมาตรฐานสูงขึ้นและอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน
๓. ติดตามและประเมินผลการบริหารโรงเรียนและรายงานผลการดำเนินงานให้กรรมการศาสนาทราบ
๔. ดำเนินการอื่นๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้เจริญก้าวหน้า

๒.๒.๙ หลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา (ทางธรรม) ควบคู่ไปกับการศึกษาวิชาสามัญศึกษาขั้นพื้นฐาน (ทางโลก) ในปัจจุบัน (ปีการศึกษา ๒๕๕๗) มีสถานศึกษาอยู่ ๔๐๓ แห่ง จำนวนครูและเจ้าหน้าที่ ๓,๒๓๔ รูป/คน มีจำนวนสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียนกว่า ๕๐,๕๙๓ รูป ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เพราะโรงเรียนดังกล่าวไม่มีการเก็บค่าเทอมมีที่พักอาหาร และความรู้ให้อย่างเพียงพอหรือเรียกอีกอย่างว่า “การศึกษาแบบศาสนสงเคราะห์ช่วยประเทศชาติ” รูปแบบการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คล้ายกับโรงเรียนทั่วไปมี ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้แก่ ๑.ภาษาไทย ๒.คณิตศาสตร์ ๓.วิทยาศาสตร์ ๔.สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ๕.สุขศึกษาและพลศึกษา ๖.ศิลปะ ๗.การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ๘. ภาษาต่างประเทศ แต่จุดเน้นของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือการเรียนการสอนวิชาศาสนปฏิบัติ วิชาพุทธประวัติ และธรรมวินัย และวิชาภาษาบาลี ตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับเยาวชนของชาติได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นคุณธรรม นำความรู้ผู้เรียนคือพระภิกษุ-สามเณรที่ได้รับการฝึกอบรมไปแล้วส่วนใหญ่จะเป็นคนดีมีศีลธรรมมีจิตใจงดงามเพราะถูกกล่อมเกลাজิตใจด้วยธรรมะ โดยการสอนจะเน้นหลักธรรมคำสอนอันเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษา

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

ส่วนมากมีความเสียสละรักและห่วงใยในองค์กรด้วย หวังความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาสืบไปภายหน้า^{๓๙}

๑) หลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุ-สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายโดยเทียบกับชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญ จัดหลักสูตรให้มีวิชาที่เหมาะสมแก่ภาวะของพระภิกษุสามเณร ที่จะศึกษาได้โดยไม่ ขัดต่อพระธรรมวินัย และเป็นวิชาที่จำเป็นต่อพระพุทธศาสนา เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวินัย พระปริยัติธรรมควบคู่ กับวิชาสามัญ ได้แก่ ภาษาบาลีธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ภาษาไทยภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ สุขศึกษา หลักสูตรที่โรงเรียนจัดขึ้น และจบในตัวเองหรือเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อมุ่งให้พระภิกษุสามเณร มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมตามสมณะเพศช่วยให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ปรับตัวเข้ากับสังคมได้และไม่ขัดต่อวินัยสงฆ์ มุ่งให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ทั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และหรือในสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป^{๔๐} การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการปฏิบัติงานตามภาระงานของสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยจำแนกออกเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารบุคลากร การบริหารงานทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒) ขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษา

แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจการบริหารงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๔๑} ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งได้มีการกระจายอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาตามมาตรา ๓๙ งานบริหารสถานศึกษาแบ่งเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การบริหารงานวิชาการ
๒. การบริหารงานงบประมาณ
๓. การบริหารงานบุคคล
๔. การบริหารงานทั่วไป

ซึ่งมีขอบข่ายภารกิจของการบริหารในสถานศึกษาทั้ง ๔ ดังนี้^{๔๒}

^{๓๙} พระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา, คณะอนุกรรมการยกย่องพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, (ศูนย์ประสานงานกลางกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แห่งประเทศไทย), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.google.co.th> [๒๙ ส.ค. ๒๕๕๙].

^{๔๐} กิตติ ธีรศานต์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ม.ต้น - ม.ปลาย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๕๙), หน้า ๔.

^{๔๑} กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารสาระการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา หลักเทคนิคและการวางแผน, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

^{๔๒} กระทรวงศึกษาธิการ, การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๙), หน้า ๓๓-๗๓.

๑. การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ถือเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนเพราะหน้าที่ของโรงเรียนคือการให้ความรู้ทางวิชาการแก่ ผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ด้วยเจตนาให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเสียทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผลรวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพซึ่งมีขอบข่ายภารกิจ ดังนี้^{๔๓}

- ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- ๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๓) การวัดประเมินผลและเทียบผลการเรียน
- ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- ๕) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
- ๖) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
- ๗) การนิเทศการศึกษา
- ๘) การแนะแนวการศึกษา
- ๙) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- ๑๐) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- ๑๑) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- ๑๒) การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยมีการจัดการเรียนการสอนเหมือนโรงเรียนทั่วไปนั่นคือมีการกำหนดหลักสูตรการสอน โดยมุ่งเน้นของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือการเรียนการสอนวิชาศาสนาปฏิบัติวิชาพุทธประวัติและธรรมวินัยและวิชาภาษาบาลีตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์พิเศษ และมีการจัดแบ่งหน้าที่เพื่อกระจายอำนาจตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ๑.การบริหารงานวิชาการ ๒.การบริหารงานงบประมาณ ๓.การบริหารงานบุคคล ๔.การบริหารงานทั่วไป

๒. การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีความคล่องตัวโปร่งใส ตรวจสอบได้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา

^{๔๓} กระทรวงศึกษาธิการ, การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓-๓๘.

รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียนมีข้อบ่งชี้ภารกิจดังนี้^{๔๔}

- ๑) การจัดทำและเสนอของบประมาณ
- ๒) การจัดสรรงบประมาณ
- ๓) การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการ

ดำเนินงาน

- ๔) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- ๕) การบริหารการเงิน
- ๖) การบริหารบัญชี
- ๗) การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารงานงบประมาณคือการจัดทำบัญชีเพื่อบันทึกรายการสิ่งของค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ใช้ในองค์กรนั้นๆ ทั้งรายรับและรายจ่ายโดยจะต้องมีการประชุมกันถึงรูปแบบที่จะจัดเก็บข้อมูลซึ่งจะต้องตรวจสอบได้มีการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล การจัดหาผลประโยชน์เข้าสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารงานงบประมาณ อย่างเที่ยงตรง และโปร่งใส เพราะงบประมาณที่ได้มาถือว่าเป็นของส่วนรวมในองค์กรนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหาร

๓. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญ ที่มุ่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมายระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ มีข้อบ่งชี้ภารกิจ ดังนี้^{๔๕}

- ๑) การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง
- ๒) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- ๓) การส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- ๔) วินัยและการรักษาวินัย
- ๕) การออกจากราชการ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลคือ การจัดสรรหาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน มาปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ ซึ่งการบริหารจะต้องดำเนินการด้านงานบุคคลเพื่อความคล่องตัวและตอบสนองโจทย์ที่ต้องการภายใต้กฎระเบียบและหลักปฏิบัติ ผู้มาปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ความสามารถในงานที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งผู้บริหารต้องมีการพัฒนาบุคลากรเสมอ อย่าง

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๕๐.

^{๔๕} กระทรวงศึกษาธิการ, การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๖), หน้า ๕๑-๖๓.

สร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ และต้องมีการจัดลำดับชั้นวางแผนอัตรากำลังและบรรจุแต่งตั้ง เพื่อความเป็นระเบียบในการบริหาร

๔. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้การศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการบริหารและการจัดการของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีขอบข่ายภารกิจดังนี้^{๔๖}

- ๑) การดำเนินงานธุรการ
- ๒) งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๓) งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- ๔) การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- ๕) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- ๖) งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๗) งานส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการงบประมาณบุคลากรและบริหารทั่วไป
- ๘) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- ๙) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- ๑๐) การรับนักเรียน
- ๑๑) การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบนอกระบบและตาม

อัยยาศัย

- ๑๒) งานระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- ๑๓) งานส่งเสริมกิจการนักเรียน
- ๑๔) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- ๑๕) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานของบุคคล ชุมชนองค์กร

หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

- ๑๖) งานประสานราชการกับเขตพื้นที่และหน่วยงานอื่น
- ๑๗) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- ๑๘) การบริการสาธารณะ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปคือ การจัดสรรสนับสนุนเพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น โดยมีบทบาทหลักในการประสานงานส่งเสริมสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการศึกษาทุกรูปแบบมุ่งเน้นทางด้านการใช้เทคโนโลยีและคอยส่งเสริมการบริหารงานแบบมุ่งเน้นเป้าหมาย การบริหารงานบุคคลมุ่งเน้นเป็นหลัก ติดต่อ สนับสนุน และ

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๗๓.

ประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีการจัดระเบียบควบคุมภายในองค์กร

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการจัดการศึกษาที่จะทำให้การศึกษาในโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรจะได้ศาสนทายาทที่ดี และบ้านเมืองได้เยาวชนที่มีคุณภาพ

กองพุทธศาสนศึกษา^{๔๗} ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไว้ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมเปี่ยมปัญญาพุทธธรรมและมีคุณลักษณะปริยัติสามัญตามที่พึงประสงค์

๒. ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีอัตลักษณ์พุทธธรรม และมีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และเชื่อมั่นของสังคม

๓. ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของโลกในการเรียนรู้และการศึกษาระดับพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

๔. พระพุทธศาสนามีความเจริญงอกงาม สังคมเข้มแข็งอุดมปัญญาพุทธธรรม

กิตติ ธีรศักดิ์^{๔๘} ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึงการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งในการวินิจฉัยอนุโลมตามภารงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจำแนกงานออกเป็น ๖ งาน ดังนี้

- ๑) การบริหารงานวิชาการ
- ๒) การบริหารงานบุคคล
- ๓) การบริหารงานธุรการและการเงิน
- ๔) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
- ๕) การบริหารงานกิจการนักเรียน
- ๖) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่มีเป้าหมายในการมุ่งพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุ สามเณร ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีความรู้ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา จัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

^{๔๗} กองพุทธศาสนศึกษา, แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๕๓- พ.ศ.๒๕๖๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๖๓), หน้า ๓๔.

^{๔๘} กิตติ ธีรศักดิ์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ม.ต้น - ม.ปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๙), หน้า ๓๒.

๒.๒.๔ หลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ในส่วนของการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารในการบริหารจัดการซึ่งส่วนประกอบ ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล งานบริหารงานทั่วไป และงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการบริหารนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในองค์กร การกำกับควบคุมดูแล และการติดตามประเมินผล โดยอาศัยทรัพยากรได้แก่ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

กิตติ อิศานต์^{๔๔} ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาซึ่งในการวิจัยอนุโลมตามภารงานการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจำแนกงานออกเป็น ๖ ประการ ดังนี้

๑) การบริหารงานวิชาการ คือ การดำเนินกิจการ ตลอดจนกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไข การจัดการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

๒) การบริหารงานบุคลากร คือการคัดเลือกครูเข้ามาสอน การปฐมนิเทศ การอบรมครูประจำการ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินผลงานของครู

๓) การบริหารงานธุรการและการเงิน คือ งานที่ประกอบด้วยงานสารบรรณ งานทะเบียนงานสารสนเทศ งานการเงินและบัญชี

๔) การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ การดัดแปลงอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ เหมาะสม สะดวกสบายกับการเรียนของนักเรียน ตลอดจนครู นักการภารโรง คนงาน และผู้มาติดต่อให้ได้รับความสะดวกสบายตามสมควร

๕) การบริหารงานกิจการนักเรียน คือ การจัดกิจกรรมการแนะแนว รวมทั้งการปฐมนิเทศ การให้ความสะดวกและสวัสดิการแก่นักเรียน เช่น จัดที่รับประทานอาหารการจัดกิจกรรมนักเรียน การควบคุมความประพฤติของนักเรียน รวมทั้งการรักษาระเบียบวินัย และ

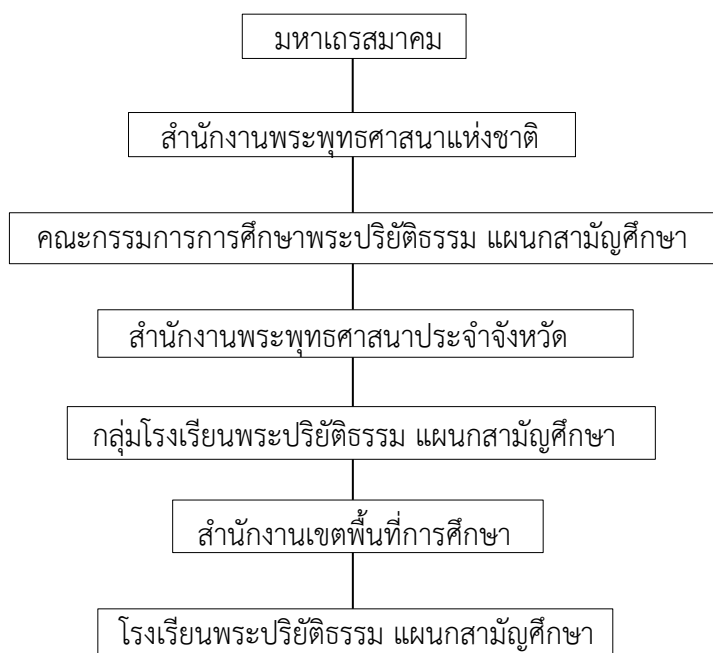
๖) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและข่าวสารต่างๆ ในด้านหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตลอดจนนโยบาย และจุดประสงค์ของโรงเรียนให้แก่ชุมชนทราบ และในขณะเดียวกันนั้นทางโรงเรียนก็จะได้ทราบแนวความคิด ความต้องการของชุมชนอีกด้วย เพื่อจะนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย

๒.๒.๕ โครงสร้างการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การดำเนินการในการขอจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นเรื่องที่ทางวัดขอจัดตั้งเป็นผู้ดำเนินการเอง ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติภายใต้การกำกับดูแลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นแต่เพียงผู้ทำหน้าที่อนุมัติในการจัดตั้ง และให้การส่งเสริมสนับสนุน

^{๔๔} กิตติ อิศานต์, เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ม.ต้น- ม.ปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๒.

เท่านั้น เพราะเหตุทั้งนี้ นั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเหล่านี้มิได้เป็นโรงเรียนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรงเช่นกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่โรงเรียนมีลักษณะคล้ายกับโรงเรียนเอกชนภายใต้การกำกับดูแลสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน หรือ สช. โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ มหาเถรสมาคม สภาการศึกษาคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่คอยให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยมีโครงสร้างการบริหารการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังแสดงในแผนภูมิ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๑ โครงสร้างการบริหารการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ^{๕๐} พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยด้วยคนไทยส่วนใหญ่ได้เคารพนับถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะแห่งชีวิต สืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน นับ

^{๕๐} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติความเป็นมา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แหล่งที่มา http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

แต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบันที่ชาติไทยเรามีความมั่นคง ดำรงเอกราช มีอธิปไตยเป็นอิสระเสรีอยู่ได้ トラบเท่าทุกวันนี้ ก็ด้วยคนในชาติยึดมั่นอยู่ในสามัคคีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามซึ่งเป็นปัจจัยเสริมสร้างสามัคคีธรรมระหว่างคนในชาติส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา ดังนั้น หลักธรรมคำสอนทางศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาและความมั่นคงของประเทศชาติ

การบริหารกิจการพระศาสนานั้น เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามพุทธบัญญัติแต่เนื่องจากอาณาจักร และศาสนจักร ต้องประสานกัน เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐบาลในฐานะผู้รับสนองพระราช ภาระของพระมหากษัตริย์ จึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจการทางศาสนา ตามประวัติและ พัฒนาการโดยลำดับ ดังนี้

- สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา มีราชบัณฑิต และ หมื่นราชสังฆการี รับมอบหมาย การกิจด้านการศาสนา

- ต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีหน่วยงานรับผิดชอบ ๓ หน่วยงาน คือ กรมธรรมการ กรมสังฆกา รี และกรมราชบัณฑิต

พ.ศ.๒๔๓๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าให้แต่งตั้ง กรมศึกษาธิการ ขึ้นดูแลโรงเรียนต่างๆ ในขณะนั้น

พ.ศ.๒๔๓๕ รวมกรมธรรมการ กรมสังฆการี กรมพยาบาล กรมพิพิธภัณฑสถาน และกรม ศึกษาธิการ เป็นกระทรวงธรรมการ

พ.ศ.๒๔๔๑ “ประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง” ให้ราษฎรมีความรับผิดชอบ และให้ รู้จักการประกอบอาชีพ ในทางสุจริต โดยให้พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สั่งสอนอบรม (พ.ศ.๒๔๔๒ กระทรวงมหาดไทย ได้โอนหน้าที่การอุดหนุนการศึกษา ให้กระทรวงธรรมการตามเดิม)

พ.ศ.๒๔๔๕ ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑” ซึ่งมี บัญญัติให้พระสงฆ์ทุกระดับ มีหน้าที่บำรุงการศึกษาในวัดอีกด้วย

พ.ศ.๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้มีการปรับปรุง ตำแหน่งหน้าที่ ในกระทรวงธรรมการ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมีกองบัญชาการและแบ่งกรมใหญ่มี หัวหน้าเป็นอธิบดี ๒ กรม คือ กรมธรรมการและ กรมศึกษาธิการ และใน ๒ กรมดังกล่าว ก็มีกรม เล็กๆ ซึ่งหัวหน้ามีตำแหน่งเป็นเจ้ากรมอยู่ในสังกัด คือ กรมสังฆการี กรมพระอาราม กองอธิกรณ์ ขึ้นอยู่กับกรมธรรมการ ส่วนกรมราชบัณฑิต กรมวิสามัญศึกษา กรมสามัญศึกษา ขึ้นกับกรม ศึกษาธิการ

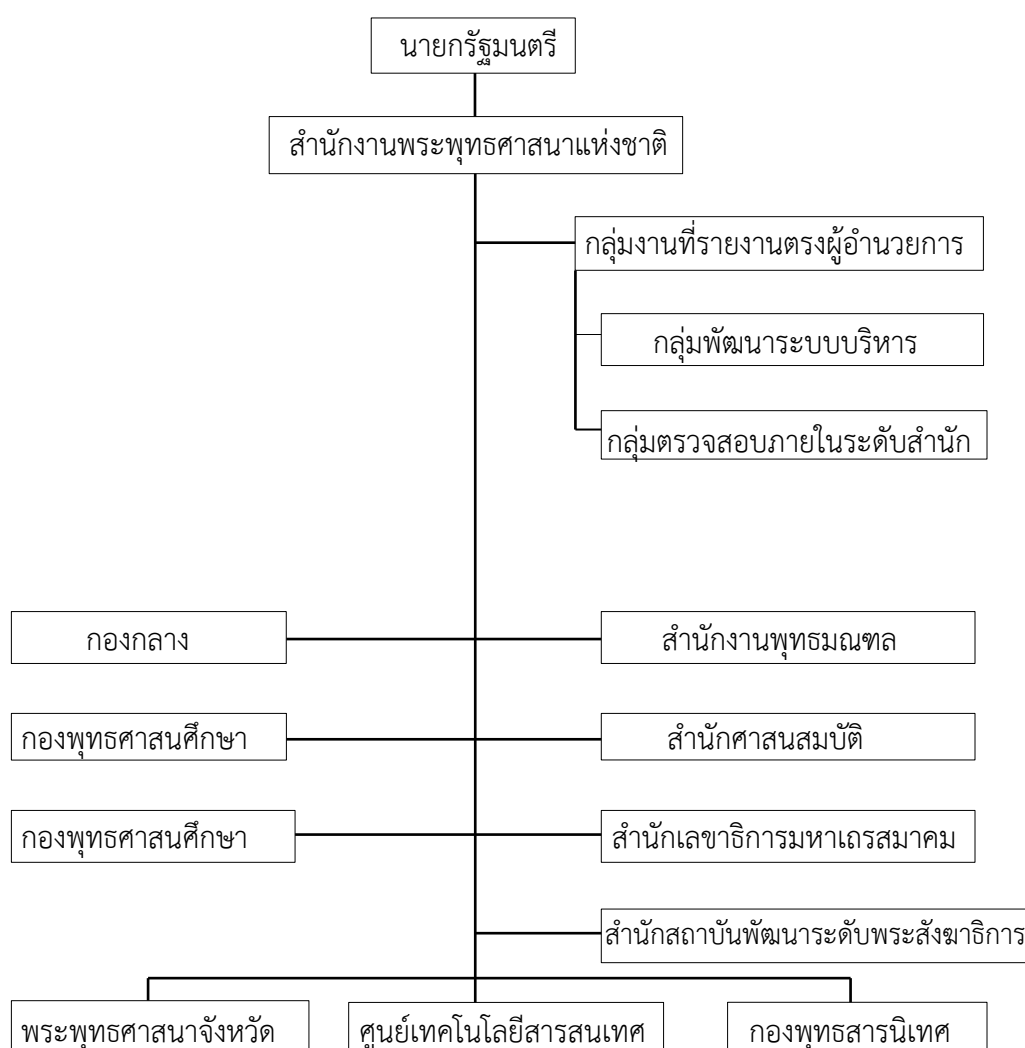
พ.ศ.๒๔๖๒ ได้มีการเปลี่ยนชื่อ กระทรวงธรรมการ เป็น กระทรวงศึกษาธิการ และโปรด ให้ย้ายกรมธรรมการ ไปรวมอยู่ในพระราชสำนักตามประเพณีเดิมซึ่งรวมกรมสังฆการีอยู่ด้วยกันไป สังกัดอยู่ในกระทรวงธรรมการนี้ “โดยที่ทรงพระราชดำริว่า การศึกษาไม่ควรจะแยกจากวัด”

พ.ศ.๒๔๖๙ เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงธรรมการ อีกครั้งหนึ่งและย้ายกรมธรรมการซึ่งรวม กรมสังฆการีอยู่ด้วยกัน ไปสังกัดอยู่ในกระทรวงธรรมการทั้งนี้ “ทรงพระราชดำริว่า การศึกษาไม่ควร จะแยกจากวัด”

พ.ศ.๒๔๗๔ มีการเปลี่ยนแปลงราชการในกระทรวงธรรมการและกรมสังฆการีเข้าด้วย เช่นเดิม กรมธรรมการยังคงสังกัดอยู่ในกระทรวงธรรมการเรื่อยมา แม้ภายหลังสมัยเปลี่ยนแปลงการ

ปกครอง

พ.ศ.๒๕๘๔ ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เปลี่ยนชื่อ กระทรวงธรรมการ เป็น กระทรวงศึกษาธิการ และเปลี่ยนชื่อ กรมธรรมการ เป็น กรมการศาสนาพ.ศ. ๒๕๔๕ ในวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๕ ได้มีการแบ่งส่วนราชการกรมการศาสนาเดิมออกเป็น ๒ หน่วยงาน คือ กรมการศาสนา สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงาน ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้

แผนภูมิที่ ๒ แผนภูมิโครงสร้างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

อำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองพุทธศาสนศึกษา^{๕๑} มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐโดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง ส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแลรักษา จัดการศาสนสมบัติพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิหะฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๒) รับสนองงานประสานงาน และถวายเป็นการสนับสนุนกิจการและการบริหาร การปกครองคณะสงฆ์

๓) เสนอแนวทางการกำหนดนโยบายและมาตรการในกาคุ้มครองพระพุทธศาสนา

๔) ส่งเสริม ดูแลรักษา ทำนุบำรุงศาสนาสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

๕) ดูแลรักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง

๖) พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

๗) ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

๘) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

กองพุทธศาสนศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นั้นเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของกองพุทธศาสนศึกษาในการกำกับดูแล ให้การช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจการต่างๆ ของโรงเรียน โดยกองพุทธศาสนศึกษามีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

อำนาจหน้าที่ของกองพุทธศาสนศึกษา

ตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๙ กองพุทธศาสนศึกษา^{๕๒} มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑) ประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุม ดูแล จัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

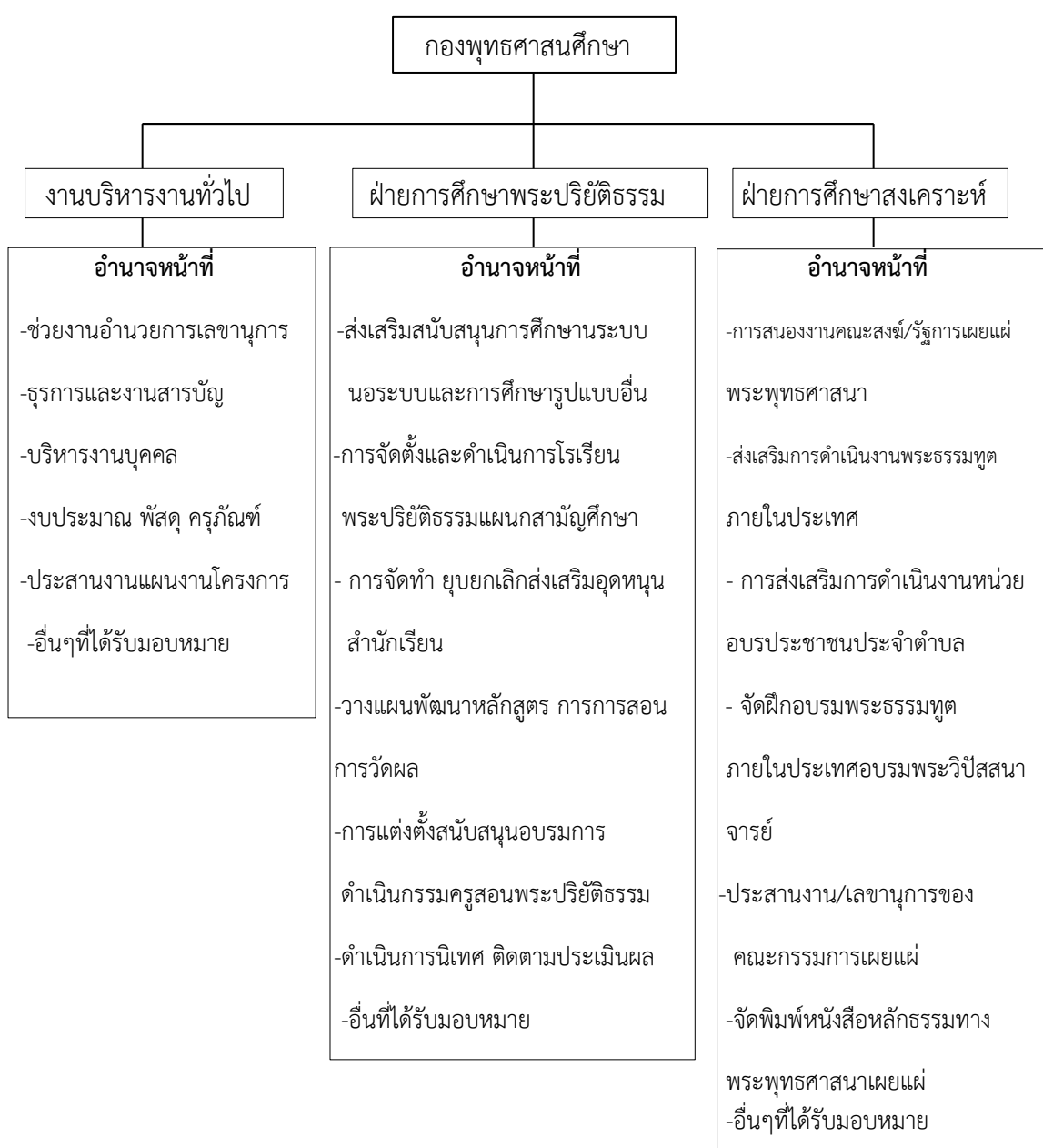
๒) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนา วิเคราะห์ทางวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

^{๕๑} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, อำนาจหน้าที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, อำนาจหน้าที่กองพุทธศาสนศึกษา http://www.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๓) สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

๔) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น ดังปรากฏในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓ แผนภูมิโครงสร้างกองพุทธศาสนศึกษา

โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา^{๕๓} มีลักษณะดังนี้

^{๕๓} โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา, รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, (ยโสธร : โรงเรียนพระปริยัติธรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา, ๒๕๕๗), หน้า ๓.

แผนภูมิที่ ๔ แผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๒.๒.๖ การกิจของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงภารกิจหลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ ๙ โดยศึกษาถึงภารกิจหลักในการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักวิธีการในการพัฒนาการบริหาร ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑)ด้านวิชาการ ๒)ด้านการบริหารบุคคล ๓)ด้านงบประมาณ ๔)ด้านการบริหารงานทั่วไป มาพัฒนาให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ธีระ รุญเจริญ^{๕๔} กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามุ่งให้เกิดความอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว ความสามารถจัดหารายได้ผลประโยชน์ การระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา และความรับผิดชอบทางกฎหมาย จากการจัดการศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อรับการกระจายอำนาจโดยทั่วไปได้กำหนดเอาไว้ว่า มาตรา ๓๙ ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยัง คณะกรรมการเขตพื้นที่ และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕) นับว่าเป็นก้าวใหม่ทางการศึกษาของไทยที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาจากส่วนกลางไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยกระจายอำนาจคณะกรรมการของ ๑)เขตพื้นที่การศึกษา และ ๒) สถานศึกษาการกระจายอำนาจให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยการกระจายอำนาจการบริหารใน ๔ ด้าน คือ ๑)วิชาการ ๒)งบประมาณ ๓)งานบุคคล ๔)การบริหารงานทั่วไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การบริหารวิชาการ เป็นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาระบบการเรียน การวัดผลประเมินผลเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน สถานศึกษาอื่นๆ

๒) การบริหารงบประมาณ เป็นการจัดทำและเสนอของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารเงิน การบริหารบัญชี และการบริหารพัสดุและทรัพย์สิน

๓) การบริหารบุคคล เป็นการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ

๔) การบริหารทั่วไป เป็นการดำเนินงานธุรการ งานเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การสนับสนุนด้านวิชาการ

^{๕๔} ธีระ รุญเจริญ, การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ข่าวพาง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๕- ๗๑.

งบประมาณบุคลากร และบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม การจัดทำสัมโน ผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา งานส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน การประชาสัมพันธ์งาน การศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และ สถานบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานงานราชการกับหน่วยงานอื่นๆ การควบคุมในหน่วยงาน และงานบริหารสาธารณะ

ปริญพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๕๕} ได้กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรได้นำกระบวนการบริหารงาน มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการบริหารมีประโยชน์ต่องานมา ประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการบริหารที่ประโยชน์ต่อการทำงานดังนี้

๑) ช่วยให้การบริหารหลักสูตรสะดวก และรวดเร็ว ๒) ช่วยให้การบริหารเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการ ปรับปรุงการทำงาน ๓) ช่วยให้สถานศึกษาได้ขยายเติบโต ๔) ช่วยให้ผู้บริหารได้แนวคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้บุคคลทำงานอย่างอิสระ และมีความคิดริเริ่ม ๖) ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของงานให้เป็นไป ตามความเหมาะสมและรวดเร็ว ๗) ช่วยให้มีการประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงาน

จันทร์ธานี สงวนงาม^{๕๖} ได้กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรตามภารกิจในสถานศึกษา ประกอบไปด้วย ๑) สาระการเรียนรู้ของหลักสูตร และการจัดระบบ ๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๓) สื่อกระบวนการเรียนรู้ และ ๔) การวัดและการประเมินผลการเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งนโยบายและวิธีการดำเนินงานจะต้องประกอบไปด้วยเป้าหมายที่สำคัญ มีการวางแผนดำเนินงาน อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญญา แก้วกียูร^{๕๗} ได้กล่าวว่า ภารกิจในการศึกษาที่ต้องจัดทำ คือหลักสูตรที่โรงเรียนได้ ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้นโดยให้เป็นไปตามขอบข่ายที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งความถนัดความสนใจ และความสามารถของนักเรียน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีภารกิจในการจัดการศึกษาโดยได้แบ่งงาน ออกเป็นฝ่ายเพื่อให้เกิดความอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว ในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพให้ตรงตาม เป้าหมายซึ่งภารกิจ ๔ อย่าง คือ ๑) ฝ่ายการบริหารวิชาการ ๒) ฝ่ายการบริหารงบประมาณ ๓) ฝ่าย การบริหารบุคคล ๔) ฝ่ายการบริหารงานทั่วไป โดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่ง ภารกิจในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียนเป็น สำคัญ

^{๕๕} ปริญพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๖), หน้า ๖๑- ๗๑.

^{๕๖} จันทร์ธานี สงวนงาม, ทฤษฎีการปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บุคพ้อยท์ ,๒๕๕๕), หน้า ๕๖-๗๖.

^{๕๗} ปัญญา แก้วกียูร, การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็น ฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์,๒๕๕๕), หน้า ๒๖.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

๒.๓.๑ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหาร(Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารงานเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้าการบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์กรโดยย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ

การบริหารการศึกษา เป็นกระบวนการในการสร้างบุคลากรบุคลากรและความสามารถของบุคคลและการนำประโยชน์จากวิสัยทัศน์ของอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ และไม่เพียงพัฒนาเยาวชนของชาติเท่านั้น แต่ยังมุ่งในการพัฒนาบุคลากรต่างๆ ของโรงเรียนด้วยไม่ว่าผู้บริหารจะทำงานในองค์กรประเภทใดก็ตาม ผู้บริหารคือ บุคคลที่ถูกคาดหวังให้ทำในสิ่งที่สมควรกระทำ นั่นก็คือ การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิผลต้องพัฒนาที่องค์ประกอบที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นคนหรือตัวองค์กรตลอดจนพฤติกรรมกรรมการบริหาร และมีนักบริหาร นักวิชาการศึกษามากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๕๘} ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารงานในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกโปรดปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี^{๕๙} ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิธีการบริหารที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน ก็คือมีความหนักแน่น มั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำ ตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ ช่วยแบ่งเบาภาระของตน ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงคอยเป็นผู้ดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร

ทวน พินพันธ์^{๖๐} ได้ให้ความหมายไว้ ๖ ประการ ดังนี้

๑) การบริหาร หมายถึง ศิลปะของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น

^{๕๘} พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙) หน้า ๓.

^{๕๙} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕- ๓๒.

^{๖๐} ทวน พินพันธ์, **การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ**, (นนทบุรี : พินธุพันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑- ๒.

๒) การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปที่ร่วมกัน
ปฏิบัติกรให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

๓) การบริหาร หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานเพื่อจุดประสงค์
อย่างเดียวกัน

๔) การบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการ ให้
บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน

๕) การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะนำทรัพยากรการบริหารมา
ประกอบการตามกระบวนการการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖) การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำงานจนเป็น
ผลสำเร็จ หมายความว่า ผู้บริหารเองไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานจนเป็น
ผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์การ หรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

จากความหมายของ “การบริหาร” ดังกล่าวทั้ง ๖ ประการ ดังนั้นสามารถที่จะสรุป
ได้ว่า การบริหารคือ “การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

มัลลิกา ต้นสอน^{๖๑} ได้กล่าวว่า การบริหาร (Administraton) หมายถึง การกำหนด
แนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติ
สามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

ศิรินาถ นันทวัฒน์ภริมย์^{๖๒} ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า การบริหาร
ทั่วไปเป็นงานที่มีบทบาทหลักในการประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่างๆ
เพื่อให้การปฏิบัติงานอื่นๆ ของสถานศึกษาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามมาตรฐานคุณภาพ
และเป้าหมายที่กำหนด มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ
การศึกษารวมทั้งการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่ง
จะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี และให้การสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยเน้นความ
โปร่งใส ความรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง
เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สุนทร โคตรบรรเทา^{๖๓} ได้กล่าวว่า “การบริหาร หมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกัน
และโดยแต่ละกลุ่มบุคคล เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ”

พิทยา บวรวัฒนา^{๖๔} กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องราวของการนำเอากฎหมายและ
นโยบายต่างๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผลซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจด้วยความ
เที่ยงธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

^{๖๑} มัลลิกา ต้นสอน, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอกเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๖๒} ศิรินาถ นันทวัฒน์ภริมย์, “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอเมือง
ลำพูน” *ค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗.

^{๖๓} สุนทร โคตรบรรเทา, *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ปัญญาชน, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๖๔} พิทยา บวรวัฒนา, *การบริหารเชิงบูรณาการ*, (นันทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖),
หน้า ๒

รุ่ง แก้วแดง^{๒๕} กล่าวว่า การบริหารทั่วไปเป็นกิจกรรมสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาและหน่วยงานให้เกิดความคล่องตัว สามารถดำเนินกิจการไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จอร์จ และโจนส์^{๒๖} ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึงการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การโดยอาศัย บทบาทและหน้าที่ทางการบริหาร

ทฤษฎีการบริหารของเฮนรี ฟาโย^{๒๗} ได้เสนอทฤษฎีการบริหารโดย มีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administration) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อบริการ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิธีทางที่จะเอาไว้อย่างเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารที่จะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓) การบังคับบัญชา (Directing) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีจะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

Simon^{๒๘} ได้กล่าวว่า “การบริหาร หมายถึง การใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการนำทรัพยากรการบริหาร (Administration resource) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of ministration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

จากการทบทวน ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหาร สรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึงพฤติกรรม

^{๒๕} รุ่ง แก้วแดง, *โรงเรียนนิติบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๖) หน้า ๓๔.

^{๒๖} George, Jennifer M.& Jones, Gareth R. (1999), **Understanding and Managing Behavior** 2nd ed. Boston: Addison- Wesley Publishing Company.

^{๒๗} Price, Alan, *Human Resource Management*, In a Business Context, ๒ edition, (London : Thomson Learning, 2004), P.110.

^{๒๘} Simon, H.A., *Smithburg, Public Administration*, (New York : Alfred A. Knopf, 1996), P.33.

อย่างหนึ่งที่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้อง ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้บุคคลต่างๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงานซึ่งกระบวนการบริหาร เป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นตอนเป็นระบบมีการวางแผนการจัดองค์การ หรือ การจัดหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร การสรรหาบุคคลเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การ รายงานผลการปฏิบัติงาน การงบประมาณก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

จันทราณี สงวนนาม^{๒๙} ได้สรุปว่า กระบวนการบริหารการศึกษา มี ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. Decision Making คือ การตัดสินใจเพื่อดำเนินการ
๒. Planning คือ การวางแผนปฏิบัติการตามแนวทางเลือกที่ตัดสินใจเลือกแล้ว
๓. Organizing คือ การจัดองค์การ
๔. Communicating คือ การติดต่อสื่อสาร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งภายใน และภายนอกองค์การ
๕. Influencing คือ การจูงใจให้ทุกคนในองค์การปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ
๖. Coordinating คือ การประสานงาน
๗. Evaluating คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา เป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เป็น กระบวนการในการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรกับสถานศึกษาเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรม ด้านการจัดการเรียนการสอน จัดการศึกษา ให้บรรลุตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้อย่างมี ประสิทธิภาพ โดยมีลำดับขั้นตอน เทคนิควิธีการต่างๆ ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ อย่างคุ้มค่ามากที่สุด คำว่า การบริหาร ได้ครอบคลุมถึงเป้าหมาย บุคลากร ทรัพยากรต่างๆ การ บริหารเป็นหลักการและทฤษฎีต่างๆ ทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์ มาใช้ไม่ใช่ศาสตร์อย่างเดียวและยังต้องใช้ศิลป์เข้าควบคู่ไปด้วยคือต้องสามารถประยุกต์ความรู้ต่างๆ ทางการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง และการบริหารนั้นจะต้องครอบคลุมถึงการบริหารอัน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การมอบหมายงาน การรายงานและ งบประมาณ นอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจะประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ที่ แน่นนอน ทรัพยากรในการบริหารการประสานงานระหว่างกัน และประสิทธิภาพประสิทธิผลในการ ทำงาน

๒.๑.๒) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสถานศึกษา

การบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ว่ามีความรู้ ความสามารถในการด้านหลักการบริหารที่ได้อย่างไร เพราะผู้บริหารเป็นหัวหน้าหรือนายใหญ่ใน สถานศึกษานั้นๆ หลังจากได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและมีหน้าที่ในการบริหารงานทุกอย่างใน สถานศึกษาโดยตรงได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของ “การบริหาร โรงเรียน” ไว้ในรูปแบบที่ต่างกันที่น่าสนใจ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

^{๒๙} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๑) หน้า ๖๐-๖๑.

ผู้บริหารสถานศึกษา^{๗๐} หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน

วิชาชีพด้านบริหารสถานศึกษา^{๗๑} ถือว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๖ ประการคือ

- ๑.เป็นอาชีพที่ให้บริการด้านการศึกษาแก่สังคม ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาอื่น
- ๒.เป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินการที่เกี่ยวกับวิชาชีพ
- ๓.เป็นอาชีพที่ให้บริการแก่สังคม โดยใช้วิธีทางแห่งปัญญา
- ๔.ผู้ให้บริการ หรือผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องได้รับการศึกษาในระดับสูง
- ๕.ผู้บริหารสถานศึกษาต้องประพฤติดี และมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา
- ๖.เมืองครุวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา เป็นองค์กรอิสระภายใต้บริหารของคุรุสภาในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

สถานศึกษา^{๗๒} หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาเมืองครุประกอบสำคัญ

- ๑.เป็นที่อันเป็นสถานที่ตั้งของสถานศึกษา
- ๒.อาคารเรียน อาคารประกอบ และแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา
- ๓.บุคลากร ได้แก่ บุคลากรฝ่ายบริหารสถานศึกษา บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง
- ๔.หน่วยงานย่อยภายในสถานศึกษา (ดำเนินการโดยทีมงาน) ปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของบุคลากรของสถานศึกษา
- ๕.โครงสร้าง หรือระบบการบริหารสถานศึกษา

นลินี ทวีสิน^{๗๓} ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา คือบุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีอำนาจตัดสินใจทั้งด้านการวางแผนการจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างความร่วมมือ โดยอาศัยความรู้และทักษะการบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม”

^{๗๐} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)

พุทธศักราช ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์เดอะบุ๊ค จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๗๓} นลินี ทวีสิน, การศึกษาอัฟเกรด สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (IFD), ผู้บริหารสถานศึกษา, <http://vcharkarn.com/varticle/33299>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

ว่าที่ร้อยโทบุญเลิศ เขียนวงศ์^{๗๔} ได้กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนหมายถึงการจัดการบริหารโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มองภาพของผลิตผลทางการศึกษาในอนาคตที่ควรจะเป็นให้ออก บอกคนอื่นและผู้ร่วมงานให้ได้ก็จะทำให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่หลงทาง เพราะภารกิจของโรงเรียนก็คือการจัดการกับปัจจุบัน เพื่อพัฒนาบุคคลสู่อนาคตไม่ได้ทำเพื่อวันนี้ แต่ต้องทำวันนี้ให้ดีที่สุดเพื่อให้ผู้เรียนโตขึ้นเป็นบุคคลแห่งอนาคตที่มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ และยังมีนัยวิชาการให้ความหมายเพิ่มเติมอีกคือ

ชูศักดิ์ เทียงตรง^{๗๕} ได้กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การบริหารทรัพยากรในโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้คนดีมีคุณวุฒิ มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ ทำงานด้วยความสนใจ มีความพึงพอใจในการทำงาน มีการตอบสนองในการทำงานได้อย่างยั่งยืนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึงกระบวนการในการมีส่วนร่วมระหว่างคนกับองค์กรเพื่อดำเนินกิจการและกิจกรรมต่างๆ ในด้านการจัดการศึกษาตลอดจนกระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยมีลำดับขั้นตอน เทคนิควิธีการต่างๆ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

สุดจิต นิมิตรกุล^{๗๖} ได้กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาล(Good Governance) เริ่มนำมาใช้เมื่อต้น พ.ศ.๒๕๒๓ ซึ่งในช่วงนั้นนักวิชาการส่วนใหญ่ต่างก็เห็นพ้องกันว่า แนวทางการบริหารภาครัฐที่เป็นอยู่มาสอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมโลกที่ปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา และมีความจำเป็นต้องปฏิรูปแบบการปกครองใหม่ ในช่วงเวลาดังกล่าว มีองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญๆ เช่นธนาคารโลก(World Bank) และกองทุนนานาชาติได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและพัฒนาความคิดเกี่ยวกับการปกครองที่ดีที่เรียกกันทั่วไปว่า(Good Governance) หรือหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลเป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต คือ ธรรม กับ อภิบาล ความหมายพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔

ธรรม : คุณความดี คำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาความจริง ความถูกต้อง ความยุติธรรม กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งทั้งหลาย สิ่งของ

อภิบาล : บำรุงรักษา ปกครอง ปกป้อง หรือคุ้มครอง

ดังนั้น ธรรมาภิบาลจึงมีความหมายว่า “วิธีการปกครองที่ไปสู่ความดีงามที่ยั่งยืน อันได้แก่ความความรุ่งเรือง หรือความผาสุกของปวงชนทั้งปวง”หลักธรรมาภิบาลประกอบไปด้วยหลัก

^{๗๔} ว่าที่ร้อยโทบุญเลิศ เขียนวงศ์, การบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการศึกษา, <http://www.moe.go.th/wijai/management.htm>, เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๗๕} ชูศักดิ์ เทียงตรง, การบริหารงานบุคคลในภาครัฐ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า๙.

^{๗๖} สุดจิต นิมิตรกุล, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗-๓๐

พื้นฐาน ๖ ด้าน^{๗๗} ดังนี้

๑.ด้านหลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับภายในรวมถึงแสดงความคิดเห็นในองค์กร หรือหน่วยงาน ที่ประชุมมีข้อตกลงร่วมกันของสมาชิก

๒.ด้านหลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นถือมั่นในความถูกต้อง ดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ ชยัน อุดหนุน มีระเบียบวินัย

๓.ด้านหลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจกันและกัน การปรับปรุงระบบการทำงานให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร มีระบบการ ติดตาม ตรวจสอบ การตัดสินใจและการดำเนินงานต่างๆ

๔.ด้านหลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมได้แสดงความคิดเห็น ร่วมรับรู้ ตัดสินใจ ติดตาม ตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่

๕.ด้านหลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นและการปฏิบัติหน้าที่ ที่รับผิดชอบ อย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ยอมรับผลทั้งถูกและผิดที่เกิด จากการทำงาน สามารถชี้แจงเหตุผล พร้อมแสดงข้อเท็จจริงและพร้อมรับการตรวจสอบ

๖.ด้านหลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สูงสุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งดำรงรักษาทรัพยากรเหล่านั้นให้สามารถ ดำรงอยู่สืบไป

พิศมัย หมกทอง^{๗๘} ได้กล่าวถึง โครงการพัฒนาสหประชาชาติ(United Nation Development Program : UNDP) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในองค์กรสหประชาชาติเกือบ ๒๐ แห่ง ซึ่งมีองค์การในประเทศไทย โดยเสริมสร้างแนวคิดในนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ ให้ บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนา ได้ให้คำนิยามของความหมาย Good Governance หรือธรรมาภิ บาลว่า คือการใช้อำนาจทางการเมือง การบริหารและเศรษฐกิจในการดำเนินภารกิจกิจกรรมต่างๆ ของประเทศทุกระดับโดยมีกลไกกระบวนการสถาบันซึ่งประชาชนและกลุ่มต่างๆ สามารถแสดงออก ถึงความต้องการผลประโยชน์ การใช้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย การประสานงานประนีประนอม ความแตกต่าง โดยผ่านกลไก กระบวนการและสถาบันเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานการได้ให้ ความช่วยเหลือด้านการเงินกับประเทศไทยเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ

องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่น^{๗๙} (JIGA) กล่าวถึงธรรมาภิบาลว่า เป็น รากฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมโดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้าง บรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนพึ่งพาตนเองได้และมีความ ยุติธรรมทางสังคม โดยร่วมกันทำตามบทบาทหน้าที่และขอบข่ายงานของตนจนกระทั่งบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมทั้งชุมชนของตน ต่อสังคมที่อยู่อาศัยและ

^{๗๗} กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗), หน้า ๓๖.

^{๗๘} พิศมัย หมกทอง, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๙.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๑.

ต่อประเทศชาติของตนเองให้มีความมั่นคงยั่งยืนยาวนาน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง วิธีการบริหารที่นำไปสู่ความดีงามที่ยั่งยืน ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนดำเนินการร่วมงานตามบทบาทหน้าที่และขอบข่ายงานของตนจนกระทั่งบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ชุมชน สังคม ประเทศชาติอย่างยิ่ง

๒.๓.๓ หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลที่หน่วยงานราชการ องค์กร หรือบุคคลต่างๆ เสนอดังกล่าวมาข้างต้น ถึงแม้จะมีบางประเด็นแตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยภาพรวมมีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่และอยู่ในกรอบธรรมาภิบาล ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ อันประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

๑ หลักนิติธรรม

มีผู้รู้กล่าวไว้หลายท่านดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวถึง หลักนิติธรรมว่า การปกครองจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรม และถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน^{๘๐}

สุดจิต นิมิตรกุล กล่าวถึง ของหลักนิติธรรมว่า พัฒนาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัย และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย^{๘๑}

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กล่าวว่า หลักนิติธรรม หมายถึง กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรมสามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดี ได้มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป การดำเนินการของกระบวนการยุติธรรม เป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน^{๘๒}

วนิดา แสงสารพันธ์ กล่าวว่า การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาลต้องมีกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วนในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึงรัฐธรรมนูญ กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ รวมถึงกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียมประเพณี ศาสนาและศีลธรรมด้วย^{๘๓}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ในหลักนิติธรรมว่า เป็นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน

^{๘๐} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “การพัฒนาประชาคมเมืองเพื่อความเป็นเมืองที่น่าอยู่”, รัฐสภาสาร. หน้า ๒๘.

^{๘๑} สุดจิต นิมิตรกุล, **กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี**, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

^{๘๒} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, **การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance)**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๘๓} วนิดา แสงสารพันธ์, “การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล”, **วารสารนักบริหาร**, ปีที่ ๔๔ ฉบับที่ ๒ (กันยายน ๒๕๔๔), หน้า ๓๙ -๔๓.

และประชาชนเป็นสำคัญ^{๘๔}

สรุปได้ว่า หลักนิติธรรม หมายถึง หลักการในการใช้กฎหมายเกณฑ์เกณฑ์เป็นบรรทัดฐานในการปกครอง กฎเกณฑ์นี้อาจหมายถึงตัวบทกฎหมาย ระเบียบ วินัย ข้อบังคับ กติกา หรือข้อตกลงในระดับต่างๆ รวมถึงกฎหมายที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่นธรรมเนียมประเพณี ศาสนาและศีลธรรม โดยการใช้กฎหมายดังกล่าวต้องมีความยุติธรรม ชัดเจน ความเสมอภาค ความเป็นธรรมและมีความชอบธรรม ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม ด้วยกระบวนการยุติธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยสันติสุขในหมู่คณะ ซึ่งจะส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุด

๒.หลักคุณธรรม

หลักธรรมในทางพุทธศาสนา ที่เป็นหลักคุณธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติให้ถึงความสุขความเจริญแก่ตนเองและสังคมตลอดทั้งหน่วยงาน สถาบัน และประเทศชาตินั้นมีมากมาย ซึ่งจะนำมากล่าวโดยพอสมควร มีดังนี้

พรหมวิหาร ๔ ธรรมนิยมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ๑) เมตตา ความรักใคร่จะปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข ๒) กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ๓) มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี ๔) อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว ๑) ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ๒) ปิยวาจา เจรจาว่าจาที่อ่อนหวาน ๓) อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔) สมานัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว^{๘๕}

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี^{๘๖} กล่าวถึงหลักคุณธรรมว่า หมายถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจแก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคมและสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจขยันอดทนมีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษานั้นตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีในหลักคุณธรรมที่จะต้องยึดมั่นในหลักคุณธรรมจะต้องยึดหลักความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทน มีระเบียบวินัยและประกอบอาชีพที่สุจริต^{๘๗}

^{๘๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๗), หน้า ๓.

^{๘๕} อ. ปณจก. (ไทย) ๒๑/๖๓/๑๐๗.

^{๘๖} พระมหาจรัสศักดิ์ จิรสุโก (ศรีปราบ) “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ต่ลิ่งชั้น กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๔.

^{๘๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

กรมวิชาการ^{๘๘} กล่าวว่า เสนอแนวคิดเห็นเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมว่า การบริหารงานด้วยคุณธรรมจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้คนและกระบวนการบริหารดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อนร่วมงานทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อร่วมงานเกิดขวัญกำลังใจรู้สึกมั่นใจในการปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.หลักความโปร่งใส

๓.๑ การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี “การนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลมาใช้มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยเพราะหลักธรรมาภิบาลก็คือการบริหารที่สามารถตรวจสอบได้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม” หลักธรรมาภิบาลจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ ๓ ส่วน

๑. ภาครัฐซึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างและปฏิรูปการเมืองกฎหมายและการบริหารราชการ

๒. ภาคเอกชนซึ่งจะมีส่วนในการประกอบธุรกิจที่ดีและดำเนินธุรกิจอย่างซื่อสัตย์สุจริต และมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมซึ่งจะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง

๓. ภาคประชาชนหรือองค์กรต่างๆ ซึ่งจะมีส่วนในการเกื้อหนุนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองโดยการระดมกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนให้ตั้งอยู่ในความถูกต้องได้หลักธรรมาภิบาลเป็นนโยบายของรัฐบาลที่มอบหมายให้ทุกหน่วยงานนำไปบริหารหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ๖ ประการคือ

๑. หลักนิติธรรมได้แก่การตรากฎหมายกฎข้อบังคับต่างๆ ซึ่งให้ทุกคนปฏิบัติตาม

๒. หลักคุณธรรมได้แก่การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม

๓. หลักความโปร่งใสได้แก่การสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ

๔. หลักการมีส่วนร่วมได้แก่การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหา

๕. หลักความรับผิดชอบต่อได้แก่การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม

๖. หลักความคุ้มค่าได้แก่การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม^{๘๙}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เทคนิคการบริหารที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ เทคนิคการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และเทคนิคการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งทั้งสองเทคนิคนี้เป็นตัวอย่างการบริหารที่เห็นได้ชัด นั่นคือมีการจัดตั้งองค์กร หน่วยงาน แยกหน้าที่และการกระจายอำนาจ ซึ่งเทคนิคการบริหารจะต้องเป็นไปตามรูปแบบของหน่วยงานไม่สามารถยึดหลักใดหลักหนึ่งได้นั้นคือไม่สามารถปฏิบัติได้ทุกเทคนิค โดยส่วนใหญ่มักจะใช้เทคนิคคล้ายๆ กันอย่างการบริหารโดยยึด

^{๘๘} พระมหาลำพึง อธิปญญา (เพ็ญกุล), “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

วัตถุประสงค์เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ต้องมีการจัดแบ่งเวลา ตรวจสอบระบบอย่างสม่ำเสมอ และการกระจายอำนาจเพื่อไม่ให้เสียสมดุลในการทำงานของแต่ละฝ่าย อีกทั้งทางผู้บริหารจะต้องคอยดูแลและตรวจสอบอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันการเสียหายที่เกิดจากช่องโหว่ โดยหลักสำคัญของเทคนิคการบริหารคือการบริหารเพื่อให้ประสบผลสำเร็จควรคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจรรยาบรรณในการทำงานของแต่ละองค์กร

๔.หลักการมีส่วนร่วม(Participation)

การมีส่วนร่วมในการเปิดโอกาสให้กับประชาชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจดำเนินนโยบาย มีส่วนร่วมในการควบคุมการปฏิบัติงานของสถาบัน การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบและเรียกร้องในกรณีที่เกิดความสงสัยในกระบวนการดำเนินงานของรัฐได้เป็นอย่างดีในหลักธรรมาภิบาลด้านหลักการมีส่วนร่วม มีหน่วยงานและนักวิชาการต่างๆ ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมในองค์กร ไว้ดังนี้

ชนะศักดิ์ ยูวบูรณ์ ได้สรุปว่า องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลด้านหลักการมีส่วนร่วม(Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความเห็นต่อการได้ส่วนสาธารณะประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ^{๙๐}

วันชัย วัฒนศัพท์ ได้สรุปว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน และให้สาธารณชนได้แสดงความเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน^{๙๑}

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี ได้สรุปว่า หลักธรรมาภิบาลข้อนี้อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนหมายถึงถึง คนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะรับรู้ ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง และมีคุณธรรม^{๙๒}

สรุปได้ว่า หลักการมีส่วนร่วม คือ การปฏิบัติหรือการดำเนินการโดยกฎระเบียบใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานส่งเสริมให้บุคลากรและได้มีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติของสถานศึกษา

^{๙๐} ชนะศักดิ์ ยูวบูรณ์, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี (Good Governance), หน้า ๓- ๑๒.

^{๙๑} วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

๕. หลักความรับผิดชอบ(Responsibility)

ความรับผิดชอบนั้นเป็นการพยายามให้คนทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน กล้าที่จะคิด กล้าที่จะตัดสินใจและรับผิดชอบต่อผลการคิดและการตัดสินใจนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับหน่วยงาน และนักวิชาการ ที่ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบในองค์การ ดังต่อไปนี้

สุดจิต นิมิตรกุล กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินความสำเร็จของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่^{๙๓}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ กล่าวว่า หลักความรับผิดชอบคือ ความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาของบ้านเมือง มีความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบต่อผลจากการกระทำของตน^{๙๔}

สถาบันราชประชาสมาสัย ได้สรุปว่า หลักความรับผิดชอบ(Responsibility) เป็นการร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบันฯ ถ้าดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไขไม่วางเฉย^{๙๕}

สรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติหรือการดำเนินการโดยใช้กฎระเบียบมีการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างชัดเจนผู้บริหารสถานศึกษานำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๖.หลักความคุ้มค่า (Effectiveness)

ในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการหรือประชาชนโดยส่วนรวมและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการด้านหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่า ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้สรุปถึงหลักความคุ้มค่าในองค์การ ไว้ดังนี้

เกษม วัฒนชัย ได้สรุปว่า หลักความคุ้มค่าไว้ดังนี้ (๑) การทำกิจกรรมใด ต้องสร้างระบบคุณภาพมาตรฐาน ควบคุมกันไป ให้มีการกำหนดระดับมาตรฐานที่จะไปถึง กำหนดวิธีปฏิบัติและสร้างคู่มือปฏิบัติแล้ววัดผลประเมินผลเป็นระยะ (๒) การบริหารจัดการทุกด้าน ต้องยึดหลักประหยัดและหลักประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างมีค่าที่สุด^{๙๖}

^{๙๓} สุดจิต นิมิตรกุล, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี (Good Governance), หน้า ๑๖.

^{๙๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๔- ๒๕๔๙, หน้า ๓๒.

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

ชนะเลิศ ยูวบูรณ์ ได้สรุปว่า องค์ประกอบหลักของธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่า (Effectiveness) เป็นการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์ สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน^{๙๗}

ปาริชาติ เทพอารักษ์ ได้สรุปว่า องค์ประกอบของธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่า (Effectiveness) คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม คำนึงถึงความประหยัด ความคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ^{๙๘}

ปิติเทพ อยู่ยืนยง ได้กล่าวสรุปว่า หลักธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่า โดยต้องมองประโยชน์สูงสุดแห่งองค์กรเป็นที่ตั้งในการบริหารและขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ^{๙๙}

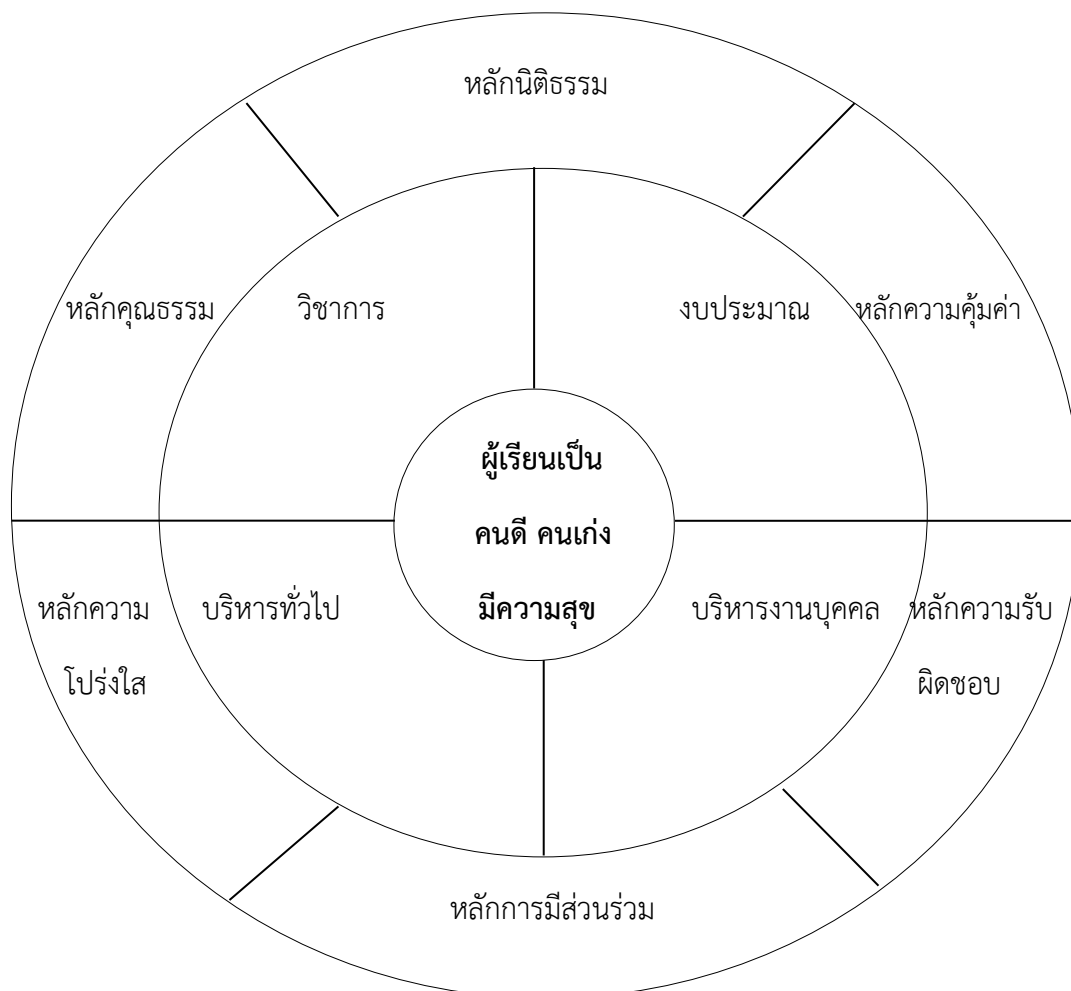
สรุปได้ว่า หลักความคุ้มค่าคือ การปฏิบัติจัดทำโดยการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้อาคารสถานที่รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ของสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามที่ชุมชนต้องการ

^{๙๗} ชนะศักดิ์ ยูวบูรณ์, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี (Good Governance), หน้า ๓- ๑๒.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐-๕๓.

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

ภาพประกอบที่ ๑ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน และเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วย หลักการดังกล่าว ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า หลักธรรมาภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาซึ่งได้แก่ การดำเนินด้านงานวิชาการ การดำเนินงานบริหารงานบุคคล การบริหารการเงินและงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป และเป้าหมายในการจัดการศึกษาทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ดังมีรายละเอียดแนวคิดของธรรมาภิบาลในแต่ละด้าน

๒.๓.๔ ความสำคัญของการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ได้ศึกษาความสำคัญของการบริหารเชิงพุทธได้ ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๐๐} ได้นำคำกล่าวของพระธรรมปิฎกยกมาว่า “ในทางการศึกษาเมื่อมองโดยรวมพระพุทธศาสนา จัดเป็นวิชาสำหรับการเรียนรู้ โดยสถานะหลักคือ ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ หรือเป็นแหล่งคำสอนประชากรแทบทั้งหมดของประเทศ ทั้งด้านวัตรธรรม และด้านนามธรรม ซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมมากที่สุดอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคม เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้มีศีล และเป็นสภาพแวดล้อมอันกว้างใหญ่ทางสังคมสำหรับผู้ที่ได้มีศีล” พระพุทธศาสนาเป็นจริยศึกษาเพื่อรับมือกับปัญหาของยุคพัฒนา ให้คนรู้จักเก็บรวบรวมศึกษา และเลือกใช้ประโยชน์จากข้อมูลทั้งหลายเกี่ยวกับการสร้างเสริมความเจริญอย่างเพียงพอ ยิ่งกว่านั้นสภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้าในวิถีทางของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำกันอยู่ทุกวันนี้ ก็ยิ่งทำให้ต้องการจริยธรรม

พระธรรมโกศาจารย์^{๑๐๑} (ประยูร ธมฺมจิตโต) กล่าวถึงผู้บริหารเอาไว้ว่า “ผู้นำมี ๒ ประเภท คือ ๑) ผู้นำที่นั้งอยู่บนหัวคน และ ๒) ผู้นำที่นั้งอยู่ในหัวใจคน ผู้นำที่สวมหัวโชนชมคนอื่นตลอดเวลาจัดว่าเป็นผู้นำที่นั้งอยู่บนหัวคน ส่วนผู้นำที่หัดถอดหัวโชนออกทำตัวเป็นกันเอง มีนิวาตะ คืออ่อนน้อมถ่อมตนจะเป็นผู้นำที่นั้งอยู่ในใจคน” การที่จะให้คนทำงานให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้บริหารต้องเข้าไปอยู่ในใจของคนร่วมงานก่อน ทำให้เขายอมรับ ทำให้เขาพร้อมที่จะร่วมทำงานด้วยแม้ขณะทำงานก็ต้องทำให้ผู้ทำงานอยากทำงานอยู่ด้วย นั่นก็คือเข้าไปนั้งบริหารอยู่ในใจคนให้ได้ จะทำอย่างนั้นได้จำเป็นจะต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเข้ามาร่วมในการบริหาร หลักธรรมที่จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในคนให้อยากอยู่ร่วมทำงานกับเราและทำให้เราที่เป็นผู้บริหารเข้าไปอยู่ในใจเขานั้นก็คือ หลักธรรมชื่อว่า สังคหะวัตถุ ๔ นั่นเอง

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาอยู่คู่คนไทยมานานกลายเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตด้วยวิถีแบบพอเพียง ในบางครั้งเคยประสบวิกฤตการณ์หนักหลายครั้งแต่คนไทยก็ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงผ่านพ้นจากเหตุการณ์เหล่านั้นมาได้ ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะตามมา เพื่อรับมือกับปัญหายุคพัฒนาที่รออยู่ข้างหน้าที่กำลังจะตามมาในวันข้างหน้า คนไทยต้องศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ทุกคนได้นำไปประพฤติปฏิบัติอย่างแท้จริงเพื่อให้หลุดพ้นจากวิกฤตที่จะเข้ามาในไม่ช้านี้ ผู้นำทุกภาคส่วนจะเป็นผู้นำที่เข้มแข็งทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทำให้ผู้ร่วมงานพร้อมที่จะทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจอย่างเต็มความสามารถ จะต้องมีความรู้ที่นำมาบูรณาการในการบริหาร คือ หลักธรรมาภิบาล

^{๑๐๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๒

^{๑๐๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), พุทธบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๗.

๒.๔. หลักพุทธธรรมกับการบริหารการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการบริหารการศึกษา จากเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารวิชาการ เพื่อให้เห็นถึงหลักการบริหารในเชิงพุทธ แล้วนำเข้าสู่การบริหารการศึกษา โดยรวบรวมนำเสนอ ดังนี้

หลักพุทธธรรมในการบริหารหมายถึง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาผู้บริหารที่ดีต้องมีหลักในการบริหารสถานศึกษา โดยนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้านมาบริหาร ประกอบด้วย ๑) ด้านหลักนิติธรรม ๒) ด้านหลักคุณธรรม ๓) ด้านหลักความโปร่งใส ๔) ด้านหลักการมีส่วนร่วม ๕) ด้านหลักความรับผิดชอบ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า นำมาบูรณาการในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒.๔.๑ ความหมายของการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมเชิงพุทธ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๐๒} กล่าวว่า การจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Teaching) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในภาคทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่งด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๑๐๓} ได้กล่าว ในหนังสือพุทธศาสน์ว่า มนุษย์เป็นศูนย์กลางแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนามีระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับนำบุคคลให้เข้าถึงจุดหมายของการศึกษา หลักการต่างๆ ของพุทธธรรมจึงอยู่ในวิสัยที่จะรู้ตาม ปฏิบัติตาม และบรรลุตามภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นและจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามสมควรจะเป็น ให้เกิดประโยชน์ทั้งตนและสังคมไม่ให้มองเห็นและจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลส

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมเชิงพุทธ หมายถึง การนำหลักพุทธธรรมมาบริหารงาน โดยผู้บริหารต้องมีความหนักแน่นใช้อำนาจหน้าที่ ทำในสิ่งที่ถูกต้องมากกว่าสิ่งที่ถูกใจบริหารได้ทั้งการครองตน ครองคน และครองงาน ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดทัศนคติที่ถูกต้องรู้จักมองสิ่งทั้งหลายที่เป็น และสามารถจัดการกับสิ่งนั้น โดยยึดเอาประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนแล้วบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

พระไตรปิฎก^{๑๐๔} พระพุทธศาสนาเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพที่จะสามารถฝึกฝนและพัฒนาได้หลักการศึกษาตามแนวพุทธศาสนานั้น บุคคลยังต้องเป็นผู้เรียนรู้หรือต้องศึกษาตลอดเวลาตราบใดที่ไม่บรรลุถึงความสมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติ (เสขะ) พระพุทธศาสนาจึงกล่าวถึงการศึกษา “การศึกษาตลอดชีวิต” (สิกขาสาชีพ) มานานแล้ว การศึกษาในพระพุทธศาสนาเริ่มต้นเมื่อ

^{๑๐๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

^{๑๐๓} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธวิธีการสอน**, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒ – ๔๐.

^{๑๐๔} วิ.มหา. (ไทย), ๔/๘๐/๖๕.

พระพุทธเจ้าทรงอุปสมบทให้ พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมือง พาราณสี พระองค์ตรัสว่า ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อ ทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” และต่อมาเมื่อทรงอนุญาตให้ภิกษุบรรพชาอุปสมบทได้โดยวิธีกล่าว วาจาถึงพระรัตนตรัย (ติสรคณุปสัมปทา) ทรงกำหนดให้ผู้ที่จะเข้ามาบวชต้องมีครู ซึ่งเรียกว่า พระ อุปัชฌาย์ หน้าที่พระอุปัชฌาย์เรียกว่า สัทธิวาริกวัตร ส่วนศิษย์เรียกว่า สัทธิวาริก มีหน้าที่ซึ่ง ปฏิบัติต่ออุปัชฌาย์เรียกว่า อุปัชฌายวัตร ต่อมาเมื่อทรงอนุญาตให้สงฆ์อุปสมบททุกุลบุตรได้ด้วยวิธี เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา มีกระบวนการซับซ้อนยิ่งขึ้น ทรงกำหนดหน้าที่ของอาจารย์ที่ซึ่ง ต้องปฏิบัติต่อศิษย์ เรียกว่า อันตวาสิกะวัตร และทรงกำหนดหน้าที่ ซึ่งศิษย์ต้องปฏิบัติต่ออาจารย์ เรียกว่า อาจริยวัตร นอกจากนี้ หน้าที่ระหว่างครูกับศิษย์นี้ ถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์อยู่ในฐานะเหมือนบิดากับบุตร ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จะเข้าไปถึงจิตสนิทสนมในสัทธิวาริกฉนฺบุตร สัทธิวาริกจักตั้งจิต สนิทสนมในอุปัชฌาย์ เมื่อเป็นเช่นนี้อุปัชฌาย์และสัทธิวาริกจะมีความเคารพยำเกรงประพฤติกุลม เกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลยในธรรมวินัยนี้”

มันเกียรติ โกศลนิริตติวษ^{๑๐๕} ได้กล่าวว่า พุทธธรรมเป็นบรมสัจจะ หรือความจริงอัน ประเสริฐเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำมาสั่งสอน เพื่อประโยชน์เพื่อความสุข ของมวลมนุษยชาติและได้กล่าวว่า พุทธธรรมเป็นอกาลิก คือไม่ขึ้นต่อกาลเวลา ทันสมัยเสมอ เป็น ประโยชน์ต่อ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชั้น ไม่ว่าผู้ครองเรือนหรือผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่ยังเกี่ยวข้องกับโลก ติดอยู่ในวัตรถุซึ่งเรียกกันว่า ระดับโลกียะ และเหมาะสมอย่างยิ่งแก่ผู้มุ่งสู่ความหลุดพ้นที่เรียกว่าระดับ โลกุตระโดยสละเรือนอกบวช พุทธธรรมจึงมีคุณค่าสำหรับมนุษยชาติโดยถ้วนหน้าตามระดับ สติปัญญา พุทธธรรมสรุปได้ ๒ อย่างคือ

๑) แสดงหลักความจริงสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริง ตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการตามธรรมชาติที่นำมาแสดงเพื่อ ประโยชน์ในทางปฏิบัติ ในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่างๆขึ้น แล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้นๆ ด้วยการแก่งความจริงทางปรัชญา

๒) แสดงปฏิบัติสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ ฝีกอบรมตนผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงงมงาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ สามารถมองเห็นได้ในชีวิตในทางปฏิบัติความเป็นสายกลางนี้เป็นไปด้วยความสัมพันธ์กับองค์ประกอบ อื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเชิงพุทธ คือ การบริหารที่มีการกำหนดเป้าหมาย กำหนดหลักการ และบอกวิธีดำเนินงานเอาไว้อย่างมีขั้นตอน ชัดเจนทุกขั้นตอน ด้วยความจริงตามแนวเหตุและผล อันเป็นหลักของการบริหารงานเพื่อให้ไปถึง เป้าหมายอย่างสมบูรณ์ โดยมุ่งเน้นต่อประโยชน์ส่วนรวมให้มากที่สุด โดยไม่ผูกขาดอำนาจเอาไว้กับ ผู้บริหารคนเดียวมีการกระจายอำนาจให้ผู้อื่นช่วยในการขยายงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัว

^{๑๐๕} มันเกียรติ โกศลนิริตติวษ, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญ, พุทธศาสนคณาภิธานิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

๒.๔.๒ หลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ หนังสือวิชาการ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ และได้รวบรวมข้อมูลองค์แห่งความรู้ทางวิชาการ ดังต่อไปนี้

๑.) **หลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม** หมายถึงการบริหารสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วม ได้กำหนดกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ๑)ด้านงานวิชาการ ๒) ด้านงานบริหารบุคคล ๓) ด้านงบประมาณ ๔) ด้านการบริหารงานทั่วไป ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สมคิด บางโม^{๑๐๖} กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ซึ่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย

นิพนธ์ กินาวงศ์^{๑๐๗} กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หมายถึงการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ตามขอบเขตหน้าที่อย่างมีหลักการ ด้วยความพยายามในการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติกิจกรรมที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ให้นักเรียนในโรงเรียนเกิดการพัฒนาริเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔ งานหลักคือ ๑)งานวิชาการ ๒)งานบริหารงบประมาณ ๓)งานบริหารบุคคล ๔)งานบริหารทั่วไป

๒.๕ ประสิทธิภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

จากหลักธรรมาภิบาลในหัวข้อข้างต้น สามารถนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยผู้วิจัยนำเสนอรายด้านดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ ด้านหลักนิติธรรม ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ บุคลากรในสถานศึกษาต้องปฏิบัติงานตามกฎหมายระเบียบ ข้อตกลง ภายในสถานศึกษา หรือตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอย่างเป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ใช่ทำตามอำเภอใจของตนเอง ตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพครู พ.ศ.๒๕๓๙

^{๑๐๖} สมคิด บางโม, **การบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๕) หน้า ๑๕๓.

^{๑๐๗} นิพนธ์ กินาวงศ์, **หลักการบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (พิษณุโลก : ธรรมะโลก, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

และส่งเสริมครูได้จัดการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้

พิศสมัย หมกทอง^{๑๐๘} กล่าวถึงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยเรื่องหลักนิติธรรมว่าเป็นตรากฎหมายและข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรมที่ยอมรับของสังคมอันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับเหล่านั้นถือเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่อำนาจอ้างหรืออำนาจของตัวบุคคล

เกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์^{๑๐๙} กล่าวถึงหลักนิติธรรมว่าเป็นการปกครองประเทศจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนควรเคารพกฎหมายที่ใช้ภายในประเทศต้องมีความยุติธรรมและถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน^{๑๑๐} กล่าวถึงหลักนิติธรรมเป็นกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรมสามารถป้องกันคนดี และลงโทษคนไม่ดีได้มีการปฏิรูปกฎหมายได้อย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน

สรุปได้ว่าประสิทธิผลการบริหารตามหลักนิติธรรม หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารโรงเรียนโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารในโรงเรียนและการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอย่างเป็นธรรมกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๒.๕.๒ ด้านหลักคุณธรรม บุคลากรใช้ในการบริหารในสถานศึกษา คือบุคลากรในโรงเรียนต้องปฏิบัติ โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้นำหน่วยการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ห้องเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนยึดมั่นในคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ ส่งเสริมให้ครูได้นำคำขวัญของนายกรัฐมนตรีมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี^{๑๑๑} กล่าวถึงหลักคุณธรรมว่า หมายถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจได้แก่ การยึดมั่นในการถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือสิ่งนี้ในการปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีเพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคมและการสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๐.

^{๑๐๙} พระมหาลำพึง อธิปถุญ (เพ็ญกุล) “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญาพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕.

^{๑๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖

^{๑๑๑} พระมหาจีระศักดิ์ จิรสุโก (ศรีปราบ) “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๑๑๒} กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีในหลักคุณธรรมจะต้องยึดหลักความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยและประกอบอาชีพที่สุจริต

กรมวิชาการ^{๑๑๓} กล่าวว่า เสนอแนวคิดเห็นเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมว่าการบริหารด้วยคุณธรรมจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้คนและกระบวนการบริหารดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดียิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อนร่วมงานทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานเป็นขวัญกำลังใจรู้สึกมั่นใจในการปฏิบัติงานไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าประสิทธิผลการบริหารตามหลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารโรงเรียนโดยยึดมั่นในความถูกต้องดีงามในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่ครู นักเรียน และสังคม มีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูและบุคลากรอื่นของสถานศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดทั้งการจัดการระบบงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนรวมทั้งการมีจรรยาบรรณต่อตนเองต่อองค์กรต่อเพื่อนร่วมงานต่อประชาชนและสังคม

๒.๕.๓ ด้านหลักความโปร่งใสบูรณาการใช้ในการบริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม คือ บุคลากรการศึกษาต้องปฏิบัติตามการส่งเสริมให้ครู ได้วัดผลการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยความโปร่งใส ไม่ให้มีการทุจริตในการสอบคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความโปร่งใส และส่งเสริมให้มีการปฏิบัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๐ ในเรื่องของการวัดผลของผู้เรียน หรือคะแนนสอบทั้งภาคปฏิบัติ และภาคความรู้ งานงบประมาณผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบภายใน มอบหมายให้มีผู้ปฏิบัติงานด้าน การเงิน บัญชี และการพัสดุด้วยความโปร่งใสและก่อนดำเนินงานตามโครงการควรขออนุมัติงบประมาณต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและเปิดเผยการใช้จ่ายงบประมาณให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบด้วย มีการใช้จ่ายเงินตามแผนงานอย่างชัดเจนมีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายเงินจริงเปิดเผยงบประมาณในที่ประชุมได้อย่างตรงไปตรงมา

สุวรรณ ทองคำ^{๑๑๔} ได้กล่าวว่า ความโปร่งใสหมายถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนได้เข้าถึงอย่างสะดวกและมีส่วนร่วมตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน

สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์^{๑๑๕} กล่าวถึง ความหมายและแนวปฏิบัติตามหลักความโปร่งใส

^{๑๑๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

^{๑๑๓} พระมหาลำพึง อธิปญโญ (เพ็ญกุ) “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๕.

^{๑๑๔} พระมหาจิรศักดิ์ จีรสกโก (ศรีปราบ) “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชันกรุงเทพมหานคร”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๖.

^{๑๑๕} สมหมาย ปฐมวิชัยวัฒน์, “หลักการปกครองที่ดี Good Governance กับสภาวะแวดล้อมของระบบควบคุมภายใน”, วารสารนักบริหาร. ปีที่ ๔๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม- กันยายน, ๒๕๔๕) : หน้า ๕๒- ๕๓.

ว่าความโปร่งใส มุ่งถึงความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเป้าหมายแต่ละฝ่ายที่มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่นอย่างถูกต้อง ผู้บริหารต้องสื่อสารเจ้าหน้าที่เข้าใจนโยบายเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานได้ตรงกับที่คาดหวังอย่างทั่วถึง

สุดจิต นิमितกุล^{๑๑๖} ได้กล่าว ความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลของกระทรวงมหาดไทย หมายถึงข้อมูลต่างๆต้องตรงกับข้อเท็จจริงและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินงานที่เปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่าประสิทธิภาพการบริหารตามหลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานทุกขั้นตอนของผู้บริหารสถานศึกษาต้องยึดหลักความโปร่งใสเพื่อความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันสามารถตรวจสอบได้ มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยปรับปรุงการทำงานของสถานศึกษาให้มีความโปร่งใสอยู่เสมอ

๒.๕.๔ หลักการมีส่วนร่วมบูรณาการใช้ในการบริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรในสถานศึกษาต้องปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประสานร่วมมือกับชุมชนในการใช้แหล่งเรียนรู้ เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน จัดตั้งจัดตั้งเครือข่ายปกครองเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นต้น งานงบประมาณ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบภายใน มอบหมายให้มีผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน การบัญชี และพัสดุเป็นคณะทำงานร่วมกันจัดทำบัญชีการเงิน การรับจ่าย การดำเนินการเรื่องการจ่ายพัสดุมีทีมงานรับผิดชอบ ระดมทรัพยากรจากชุมชนเพื่อพัฒนาการศึกษา ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเสนอความเห็นการใช้เงิน ให้ครูและบุคลากรเสนอแนะการใช้เงินเพื่อการศึกษา เป็นต้น การบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานแบบประชาธิปไตย ให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง สภานักเรียน ให้ครูและบุคลากรร่วมประเมิณงานซึ่งกันและกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้ร่วมกำหนดนโยบาย การบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ และตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการทำงานเป็นทีม มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

สุรพล พุฒคำ^{๑๑๗} กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับผูกพันกับงานที่ตนได้รับมอบหมายทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในงานที่ตนได้รับมอบหมาย และพร้อมที่จะดำเนินการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ

^{๑๑๖} สุดจิต นิमितกุล, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓- ๒๔.

^{๑๑๗} พระมหาจรัสศักดิ์ จีรสกุลโก (ศรีปราบ) “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชันกรุงเทพมหานคร”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕๘

สุดจิต นิमितกุล^{๑๑๘} กล่าวว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของกระทรวงมหาดไทยว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและเจ้าหน้าที่ในการบริหารเพื่อให้เกิดความความคิดริเริ่ม และพลังการทำงานที่สอดคล้องกันเพื่อบรรลุเป้าหมายในการบริหารประชาชน

วีระ ไชยธรรม^{๑๑๙} กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วม ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งความ การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ หรือการแสดงประชามติ

สรุปได้ว่าประสิทธิผลการบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึงผลที่เกิดขึ้นจากผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญของการบริหารโรงเรียน โดยการประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรือการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมตามกฎหมายกำหนด

๒.๕.๕ ประสิทธิผลการบริหารด้านหลักความรับผิดชอบบูรณาการใช้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ บุคลากรในสถานศึกษาต้องปฏิบัติการทำงานด้วยความรับผิดชอบโดยเฉพาะการเรียนการสอน กิจกรรมสอนซ่อมเสริม การวัดผลประเมินผลด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม การเอาใจใส่ต่อนักเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมครูจัดกิจกรรมฝึกนักเรียนให้รับผิดชอบตนเอง งานงบประมาณผู้บริหารจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบภายใน เพื่อตรวจสอบถ่วงดุล และการส่งเสริมความรับผิดชอบการปฏิบัติงานการเงินในสถานศึกษา งานบุคคล บริหารสถานศึกษากระจายงานในความรับผิดชอบให้กับบุคลากร ได้ช่วยกันรับผิดชอบ และมอบหมายงานให้ทำตามความรู้ความสามารถ ตามความถนัดและประสบการณ์ในการทำงาน ส่งเสริมครูและบุคลากรยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ งานบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน เป็นหุ้นส่วนของปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ จัดให้รู้ตลอดจนบุคลากรรับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาหมู่บ้าน และจัดให้มีการอยู่เวรยามในสถานศึกษาที่ตนปฏิบัติงานอยู่

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และคณะ^{๑๒๐} ได้กล่าวไว้ว่า หลักความรับผิดชอบตามความหมายของสถาบันสังคมศึกษา หมายถึง การทำให้สังคมไทย เป็นสังคมที่มีความรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ทางราชการ หรือที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่สังคม ประชาชน และประเทศชาติ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริการและส่วนรวมเป็นสำคัญและยอมรับที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานดังกล่าว ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย และพร้อมต่อการตรวจสอบจากสาธารณะ

^{๑๑๘} สุดจิต นิमितกุล, กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีในการปกครองที่ดี

(Good Governance), (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓- ๒๔.

^{๑๑๙} วีระ ไชยธรรม, หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๒) หน้า ๑๑.

^{๑๒๐} วีระ ไชยธรรม, หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗.

วีระ ไชยธรรม กล่าวไว้ว่า หลักความรับผิดชอบ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนความเคารพในความเห็นที่แตกต่าง ความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตน

อัครา โยมสินธุ์^{๑๒๑} ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของธรรมาภิบาลด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้กล่าวดังนี้

(๑) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (Responsibility) องค์การจะต้องกำหนดภารกิจของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน รู้หน้าที่ของตนว่าจะทำอะไร และเข้าใจหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ยึดหลักความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอยู่เสมอ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน จะต้องมีความรู้สึกลอยใจในใจเสมอว่าภาระหน้าที่ที่จะต้องทำอะไรบ้าง มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างถูกต้อง ต้องกำหนดภาระให้ชัดเจน จะทำงานได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วยความโปร่งใส

(๒) ความรับผิดชอบต่อการทำใจและการทำตน (Accountability) จะต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำนึกรับผิดชอบอย่างแท้จริง มีความเข้าใจว่ามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ใดบ้าง ในลักษณะใดแค่ไหนอย่างไรที่สำคัญต้องมีใจรักในหน้าที่ของตนอย่างแท้จริงและจริงใจมีหน้าที่รับผิดชอบสามารถตรวจสอบได้

สรุปได้ว่าประสิทธิผลการบริหารตามหลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่ตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น มีความสำนึกรับผิดชอบในการตัดสินใจ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความใส่ใจ มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเองตามบทบาทหน้าที่

๒.๕.๖ ประสิทธิผลด้านหลักความคุ้มค่า บูรณาการใช้ในการบริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ บุคลากรในสถานศึกษาต้องปฏิบัติ โดยให้มีส่วนเกี่ยวข้องมีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชน และชุมชนสถานศึกษามีส่วนเกี่ยวข้อง เน้นการประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า พร้อมทั้งรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมไปด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๑๒๒} กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ในหลักความคุ้มค่า สถานศึกษาจะต้องมีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชน และประชาชนที่สถานศึกษารับผิดชอบ

^{๑๒๑} อัครา โยมสินธุ์, บริษัทกัลยาณกิจธุรกิจแบบยั่งยืน, วารสารการบริหารปีที่ ๒๑, ๒๕๕๓ หน้า ๓๔- ๓๕,

^{๑๒๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยธรรมสภา, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

เกษม วัฒนชัย^{๑๒๓} เสนอหลักความคุ้มค่าไว้ดังนี้ ๑) การทำกิจการใด ต้องสร้างระบบมาตรฐานควบคู่กันไปให้มีการกำหนดระดับมาตรฐานที่จะไปถึง กำหนดวิธีปฏิบัติและสร้างคู่มือปฏิบัติ และวัดผลประเมินผลเป็นระยะ ผู้บริหารต้องนำหลักความคุ้มค่า ไปบริหารจัดการโดยมีการรณรงค์ให้บุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรช่วยกันประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่าอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์และมีคุณภาพ รวมทั้งรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ๒) การบริหารจัดการทุกด้าน ต้องยึดหลักประหยัดและหลักประสิทธิภาพ ต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีคุ้มค่าที่สุด

สรุปได้ว่าประสิทธิผลการบริหารตามหลักความคุ้มค่า (Cost Effectiveness) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการทรัพยากรที่จำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม โดยมีการรณรงค์ให้มีความประหยัดใช้อย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์บริการที่มีคุณภาพและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒.๖ บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙

สภาพทั่วไป โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ เป็นหน่วยงานทางการศึกษาอยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีหน้าที่ดำเนินการตามประกาศว่าด้วยอำนาจหน้าที่ตามหมวด ๔ แห่งประกาศมหาเถรสมาคมว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้^{๑๒๔}

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่เลขที่ ๒ ถนนเทศบาล ๒๖ วัดวรรณวาริ ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี รหัสไปรษณีย์ ๓๔๑๙๐ โทร.๐๔๕- ๒๕๑๓๖๙ โทรสาร ๐๔๕- ๒๕๑๓๗๙ โดยดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขต ๔ จังหวัดประกอบด้วย อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร และมุกดาหาร

สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ ๙ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมในสังกัด จำนวน ๓๖ โรง มีจำนวนนักเรียน ๔,๒๕๓ รูป/คน เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนแบบการศึกษาสงเคราะห์ทั้ง ๓๖ โรง มีจำนวนครูผู้สอน - พนักงานศาสนการ ๓๘๖ รูป/คน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๗๒ รูป/คน สถานศึกษารับผิดชอบจัดการศึกษา ๓ แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา

^{๑๒๓} พระมหาจีระศักดิ์ จิรสุโก (ศรีปราบ), “การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๖๒.

^{๑๒๔} แผนปฏิบัติการ ๒๕๖๐-๒๕๖๓ สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ พิมพ์ที่สำนักงานกลุ่มที่ ๙ วัดวรรณวาริ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี หน้า ๑.

ที่ตั้งอาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
 ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอกันทรลักษณ์ อำเภอยางชุมน้อย อำเภออุทุมพรพิสัย
 อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเสลภูมิ อำเภอธวัชบุรี อำเภอพนมทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศทางการพัฒนาการศึกษา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐

จากผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอก/ภายใน (SWOT) ของสำนักงานกลุ่มที่ ๙ เพื่อส่งเสริมพัฒนาจุดแข็งและโอกาส แก้ไขปรับปรุงจุดอ่อน และอุปสรรค ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการตามภารกิจของสำนักงานกลุ่มที่ ๙ มีคุณภาพสูงขึ้น มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุด สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ ได้ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนา ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision)

ส่งเสริม สนับสนุน การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อผลิตและพัฒนา ศาสนทายาทที่เปี่ยมด้วยปัญญาพุทธธรรม

พันธกิจ

พัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง เป็นโรงเรียนศาสนทายาทที่มีคุณภาพตาม มาตรฐานคณะสงฆ์ไทย

วัฒนธรรมองค์กร

ยิ้มรับ ทักทาย สร้างสามัคคี

ยุทธศาสตร์

๑. สร้างมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาบริบทและภารกิจของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอย่างแท้จริง
๒. ปฏิรูปการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้มีมาตรฐาน และเสริมสร้างความสุข สร้างขวัญกำลังใจ ความก้าวหน้า ความมั่นคงใน อาชีพของบุคลากรที่ยั่งยืน
๓. พัฒนาโรงเรียนให้เข้มแข็งมุ่งสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์หลัก (GOALS)

๑. ผู้เรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม และมีคุณลักษณะปรีดีสามัญตามที่พึงประสงค์

๒. ผู้เรียนมีสมรรถนะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ดำรงไว้ซึ่งพุทธธรรม และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

๓. ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความสามารถ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้

๔. โรงเรียนมีความเข้มแข็งและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ด้านพุทธธรรม ขับเคลื่อน การศึกษาพระปริยัติธรรมสามัญสู่ศวรรษใหม่

๕. สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีความเข้มแข็ง อุดมปัญญา พุทธธรรม และส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาที่ได้ตามมาตรฐาน

ประเด็นกลยุทธ์/กลยุทธ์ (STRATEGY ISSUES)

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๑ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาพัฒนาศาสนทายาททั้งคุณภาพและปริมาณ

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๒ พัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีคุณลักษณะปรีดีสามัญตามที่พึงประสงค์

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๓ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำนึกในความเป็นศาสนทายาทที่ดี ตามวิถีหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาคูณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีมาตรฐาน และเสริมสร้างความสุขให้มีขวัญกำลังใจความมั่นคงก้าวหน้าในอาชีพที่ยั่งยืน

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๕ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานกลุ่ม และโรงเรียนด้วยระบบ นิเทศการศึกษาแบบครบวงจร

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๖ พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๗ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้

ประเด็นกลยุทธ์ที่ ๘ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

อัตลักษณ์นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๑) เป็นศาสนทายาทที่ดี จัดการเรียนให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนศักยภาพวิชาการทางพระพุทธศาสนา เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการดำเนินงานประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในต่างประเทศและต่างประเทศดังนี้

๒.๖.๑. งานวิจัยในประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลพบว่า มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

สมชัย ขวลิทธาตา^{๑๒๕} ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ

๑) เพื่อศึกษาสภาพของภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครู สภาพแวดล้อมการทำงานและประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒) เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครู สภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร จำนวน ๓๓๙ ราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครู สภาพแวดล้อมการทำงานและประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และแบบจำลองภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครู และสภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าดัชนีความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ดี และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า Chi-square = ๙๕.๙๒, ค่า df = ๖๙ Relative Chi-Square = ๑.๓๙ GFI = .๙๓ AGFI = .๘๙ RMR = .๐๑๙ RMSEA = ๐.๓๔ และ CFI = ๑.๐๐ โดยปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารส่งผลโดยตรงกับแรงจูงใจในการทำงานของครู สภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียนและประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนและประสิทธิผลการบริหารงานบุคลากรนอกจากนี้ยังพบว่า สภาพแวดล้อม การทำงานในโรงเรียนส่งผลกระทบโดยตรงกับแรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครูส่งผลโดยตรงกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครู สภาพแวดล้อมการทำงานและประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และ

๒) แบบจำลองภาวะผู้นำของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงานของครู ความพึงพอใจในงานของครู และสภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าดัชนีความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ดี และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่า Chi-square = ๙๕.๙๒, ค่า df = ๖๙ Relative Chi-Square = ๑.๓๙ GFI = .๙๓ AGFI = .๘๙ RMR = .๐๑๙ RMSEA = ๐.๓๔ และ CFI = ๑.๐๐ โดยปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่งผลโดยตรงกับแรงจูงใจในการทำงานของครู สภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียนและประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงานของครูส่งผลโดยตรงกับสภาพแวดล้อม การทำงานในโรงเรียนและความพึงพอใจในงานของครู และประสิทธิผลการบริหาร

^{๑๒๕} สมชัย ขวลิทธาตา, “องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร”, งานวิจัย : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร, (สมุทรสาคร : ๒๕๕๐).

สถานศึกษา สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์ทางตรงกับภาวะผู้นำ ของผู้บริหารและสภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียนโดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ ๖๖

พรอนงค์ ปริญญาศุภกุล^{๑๒๖} ทำวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา และตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนกลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๐๔ โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนภาพรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ ๗๓.๑) ปัจจัยด้านพฤติกรรมของบุคลากรของโรงเรียน การบริหารโรงเรียนและการมีวัฒนธรรมของโรงเรียนมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $< .01$ สำหรับปัจจัยด้านการใช้นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน พบว่าไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อเปรียบเทียบลำดับความสำคัญของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนพบว่า พฤติกรรมของบุคคลในโรงเรียนมีอิทธิพลสูงมากที่สุดรองลงมาคือการบริหารโรงเรียนและการมีวัฒนธรรมของโรงเรียน โดยปัจจัยทั้ง ๔ ร่วมกันอธิบายประสิทธิภาพของโรงเรียนได้ร้อยละ ๔๖.๗ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่หลักในการออกกฎหมาย ควรกำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกันระหว่างแนวนโยบายเดิมกับแนวนโยบายใหม่ รวมถึงสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนควรนำผลการวิจัยไปกำหนดทิศทางการปฏิรูปการศึกษาในอนาคต สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ในโรงเรียนประเภทต่างๆ เพื่อจะได้นำข้อมูลมาวางแผนร่วมกันกำหนดนโยบายทางการศึกษาที่เหมาะสมของประเทศต่อไป

พระสมณีก ธีรปัญญา (กลับน้อม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่าการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า บุคลากรที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพ และรายได้ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๗}

^{๑๒๖} พรอนงค์ ปริญญาศุภกุล, “ประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชน”, งานวิจัย : สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๘), หน้า ๔๒.

^{๑๒๗} พระสมณีก ธีรปัญญา (กลับน้อม), “การบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามหลักธรรมาภิบาลกรณีศึกษาอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สุธี เดชเพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานเรือนจำ : กรณีศึกษาเรือนจำกลางบางขวาง” ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุในภาพรวมและด้านทั้ง ๖ ด้าน ไม่มีผลทำให้ทัศนคติที่มีต่อการบริหารงานเรือนจำกลางบางขวางตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๒๘}

อรพินท์ สฟโชคชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานส่วนท้องถิ่นเพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลในระดับตำบลและหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เลือก อบต.ชมพู อำเภอสарถิ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ทำการศึกษโดยได้รับความร่วมมือกับผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล และเจ้าหน้าที่อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องจากการดำเนินงานภาคสนามร่วมกับผู้ปฏิบัติระดับตำบล ทำให้สามารถรวบรวมบทเรียนและแนวคิดจากการปฏิบัติจริง ผลการศึกษา อบต. ที่มีธรรมาภิบาล ในภาคปฏิบัติเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าผลการศึกษาในพื้นที่ทดลอง ยังไม่สมบูรณ์นักแต่ก็มีข้อมูลบางส่วนที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่แนวคิด และขั้นตอนการปฏิบัติในการร่าง อบต. ธรรมาภิบาลต่อไปกระบวนการพัฒนาธรรมาภิบาลระดับ อบต.เริ่มตั้งแต่กระบวนการสร้างความเข้าใจ การกำหนดแนวทางและรูปแบบ การทดลองปฏิบัติและสิ้นสุดที่การทบทวนและสรุปบทเรียน อบต.ชมพู เลือกประยุกต์หลักธรรมาภิบาล ๔ หลัก ได้แก่หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และความคุ้มค่า ส่วนอีกสองหลักคือ หลักความรับผิดชอบและหลักคุณธรรมยังไม่ได้ดำเนินการเป็นเรื่องนามธรรมที่จะต้องใช้การณรงค์และการสร้างจิตสำนึกสำหรับการศึกษาในโครงการนี้ยังไม่สามารถสร้างกลไกในเชิงการบริหารจัดการได้เนื่องด้วยเป็นเรื่องระยะยาวและโครงการมีข้อจำกัด^{๑๒๙}

ณรงค์ แสงแก้ว ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมาภิบาล” โดยผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธาสถาบันกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมทั้งสามด้าน ได้แก่ ประโยชน์สุขของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านประสิทธิผลและความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ อยู่ระดับปานกลาง และด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยอายุ อาชีพ และระดับการศึกษา จากผลการวิเคราะห์เมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธาสถาบันกรุงเทพมหานคร ส่วนปัจจัยด้านสถานภาพการสมรส และรายได้ไม่มีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของฝ่ายโยธา สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร^{๑๓๐}

วรัญญา จตุพัฒนรังสี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลป่อเต๊ว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง โดย

^{๑๒๘} สุธี เดชเพชร, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารเรือนจำ : กรณีศึกษาเรือนจำกลางบางขวาง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๒๙} อรพินท์ สฟโชคชัย, **แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้สำหรับกาบริหารงานส่วนท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๕.

^{๑๓๐} ณรงค์ แสงแก้ว. ว่าที่ ร.ต. “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขตกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมาภิบาล”. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๕).

ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลบ่อแฮ้วมีระดับประสิทธิผลการบริหารงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อศึกษาผลการวิจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารของเทศบาลบ่อแฮ้ว ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลในแต่ละด้าน ทั้งหมด ๖ ด้านกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานจำนวน ๒ ด้าน ได้แก่ หลักคุณธรรม และความคุ้มค่า โดยอยู่ในระดับสูงสุด นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง^{๑๓๑}

สุรเชษฐ์ คะสุดใจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนครพนม” โดยผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ อนึ่ง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาดนัย วงศ์พรหม ที่ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ของธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยผลการวิจัย พบว่า ๑) ธรรมาภิบาลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒) ประสิทธิผลในการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ ๓) ปัจจัยด้านหลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารวัดในเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร^{๑๓๒}

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๕” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๓}

๑.ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูผู้สอนเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๕ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒.ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๕ พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๓.ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๕ ตามประเภทสถานศึกษา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

^{๑๓๑} วรญา จตุพัฒน์รังสี, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

^{๑๓๒} สุรเชษฐ์ คะสุดใจ, “ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๓).

^{๑๓๓} ทินกร อัครศรีชัยโรจน์, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๕”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๙.

๐.๐๑ ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ โดยรวม ด้านหลักความโปร่งใส ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็ก กับสถานศึกษาขนาดกลางและระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็ก กับสถานศึกษาขนาดใหญ่แตกต่างกัน ส่วนด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง ระหว่างสถานศึกษาสถานศึกษาขนาดใหญ่ และระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และระหว่างสถานศึกษาขนาดกลาง กับสถานศึกษาขนาดใหญ่แตกต่างกัน ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความคุ้มค่าระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และระหว่างสถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ แตกต่างกัน ส่วนด้านหลักคุณธรรมระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พรหมเมศวร์ คำผาบ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า”^{๑๓๔}

๑.จากการศึกษาข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียน พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารของโรงเรียน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือหลักความคุ้มค่า รองลงมาคือหลักความโปร่งใส ส่วนด้านที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักนิติธรรม

๒.ผลการเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ และขนาดของโรงเรียน ได้ผลดังนี้

๑) ผลการเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง หน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูผู้สอน

๒) ผลการเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ขนาดของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนขนาดเล็ก รองลงมา คือ โรงเรียนขนาดกลาง ส่วนระดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือโรงเรียนขนาดใหญ่

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการสอบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe) ภาพรวมรายด้าน พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน ขนาดเล็ก

^{๑๓๔} พรหมเมศวร์ คำผาบ, “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๑.

ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้ง ๓ ขนาดมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปหาค่าเฉลี่ยต่ำ คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๕}

๑.ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นครูผู้สอนและเป็นเพศหญิง มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป และมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๒๐ ปีขึ้นไป

๒.การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูผู้สอนมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๓.การเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาล ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครพบว่า มีการใช้หลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.การนำหลักการและแนวการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสม และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานทั้ง ๖ งานของสถานศึกษาเป็นอย่างดี มีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด

พระไวพจน์ สีสเตโช ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๖} ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ๓ ด้านคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักคุณธรรม ส่วนในด้านความโปร่งใส ด้านหลักนิติธรรม และด้านหลักความคุ้มค่ามีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ในรายข้อมีบางข้ออยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของครูผู้สอน ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์สอนและระดับชั้นที่สอน ไม่มีความสัมพันธ์ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ครูผู้สอนมีข้อเสนอแนะให้พิจารณาความดีความชอบโดยยึดผลงานการสอนมากกว่าการทำงานนอกโรงเรียนและควรตั้งคณะกรรมการในด้านจัดซื้อ จัดจ้าง รวมทั้งมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของครูมากกว่าอาคารสถานที่

^{๑๓๕} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔, หน้า ๓๖.

^{๑๓๖} พระไวพจน์ สีสเตโช, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร”, **ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๕.

ศรินารถ นันทวัฒน์ภิรมย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาลอำเภอเมืองลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๗} การบริหารงานด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปในภาพรวมมีการบริหารที่ผ่านระดับคุณภาพการมีความตระหนักถึงความสำคัญระดับคุณภาพมีความพยายามจนถึงระดับคุณภาพการบรรลุผลตามเกณฑ์เมื่อพิจารณาการบริหารงานในแต่ละด้านพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานระดับคุณภาพการมีความตระหนักถึงความสำคัญและระดับมีความพยายามจนถึงระดับคุณภาพการบรรลุผลตามเกณฑ์ในด้านวิชาการได้แก่ การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงานที่เกิดขึ้นด้านงบประมาณได้แก่การมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บข้อความและเบิกจ่ายพัสดุและแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพัสดุประจำปีอย่างสม่ำเสมอทุกปี ด้านการบริหารงานบุคคลได้แก่การมอบหมายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคคลในแต่ละตำแหน่งตามความสามารถและความเหมาะสมเป็นลายลักษณ์อักษรและด้านบริหารทั่วไปได้แก่การจัดทำสำมะโนและระบบข้อมูลสารสนเทศจากการทำสำมะโนผู้เรียนเพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการบริหารงานพบว่าด้านวิชาการมีปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรอย่างชัดเจน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนชุมชนและท้องถิ่นด้านงบประมาณขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานด้านบริหารงานบุคคลสถานศึกษาประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการรับผิดชอบงานที่นอกเหนือจากงานด้านการเรียนการสอนและ งานด้านบริหารทั่วไปสถานศึกษาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านธุรการและเทคโนโลยี ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารงานคือ ด้านวิชาการควรมีการจัดอบรมในการจัดทำหลักสูตรและควรมีการจัดทำหลักสูตรในรูปคณะกรรมการ ด้านงบประมาณควรมีการจัดอบรมการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ด้านการบริหารบุคคลควรมีการจัดทำอัตรากำลังที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และด้านการบริหารทั่วไป ควรมีการประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดหาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาให้ความรู้แก่ผู้รับผิดชอบและที่สำคัญควรนำหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางการบริหารงานในสถานศึกษาร่วมกับการบริหารอย่างอื่นด้วย

สุจิตรา มีจำรัส ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๘}

๑.การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า และหลักนิติธรรม

๒.แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ถิ่นนิติธรรม ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และชุมชน ระดมความคิดเห็น และ

^{๑๓๗} ศรินารถ นันทวัฒน์ภิรมย์, “การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอเมืองลำพูน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๗๙.

^{๑๓๘} สุจิตรา มีจำรัส, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๘๕- ๘๖.

ร่วมกันวางกรอบแนวปฏิบัติ ข้อบังคับ ข้อตกลงต่างๆ ให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ควรจัดทำเป็นคู่มือ การปฏิบัติราชการของโรงเรียน ให้คณะครูได้ศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการควรมีการพัฒนาบุคลากร โดยการอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆอย่างสม่ำเสมอ ควรมีมาตรการลงโทษ ผู้ที่กระทำผิดอย่างจริงจัง แลปูนบำเหน็จความดีความชอบแก่ผู้กระทำความดี ผู้บริหารควรบริหารงานตามกฎหมายระเบียบอย่างเป็นธรรม และสังคมยอมรับหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างด้านการมีคุณธรรม โดยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบเป็นที่ยอมรับของ ผู้ใต้บังคับบัญชาและชุมชน ผู้บริหารควรมีความเป็นธรรม ปฏิบัติตนต่อคณะครู ด้วยความเสมอภาค เท่าเทียมกัน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน หลักความโปร่งใส ผู้บริหารควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ทำงานด้วยความโปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบจากคณะกรรมการ ผู้ปกครอง ครู และชุมชน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครู และชุมชน เข้ามาร่วมวางแผน ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานของโรงเรียนแก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ หลักความรับผิดชอบต่อภาระการกระทำของตนเอง มีความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ผู้บริหาร ควรพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรเปิด โอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็นและตัดสินใจ หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารควรมีการระดมทรัพยากรทางการศึกษา นำมาใช้อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด ร่วมกันวางแผนใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อย่างคุ้มค่า ทรัพยากรให้ครูและนักเรียนประหยัดพลังงาน ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อรรถัย แสงทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๙}

๑.สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความร่วมมือ หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า พบว่า ผู้บริหารมีระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในการบริหารงานทั้ง ๖ งานของโรงเรียนคือ งานด้านวิชาการ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ส่วนครูผู้สอนมีระดับการใช้ธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้าน และ ๖ งานของโรงเรียนอยู่ระดับมากทุกด้าน

๒.การเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาลระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ในทุกด้านตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓.หลักการและแนวการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งานคล้ายคลึงกัน

^{๑๓๙} อรรถัย แสงทอง งานวิจัย “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย):๒๕๕๙, หน้า ๙๗.

๒.งานวิจัยต่างประเทศ

Lee and Tseng ทำการวัดถึงประสิทธิผลขององค์การโดยใช้ตัวแปรที่ใกล้เคียงกับของ Hall คือวิธีการและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์(Trategy Means/ Ends)นอกจากนั้น Lee and Tseng ยังพิจารณาถึงตัวแปรสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ขององค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) อีก ๒ ตัวแปร คือความยืดหยุ่นของโครงสร้างองค์การ/การควบคุม (Structural Fleibility/control) และการมุ่งเน้นไปที่ภายในและภายนอกองค์การ(Focusinternal/External)

วิลสัน^{๑๔๐} (Wilson) ได้ศึกษาพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนวัยอนุบาลชาวญี่ปุ่นและชาวอเมริกา กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชาวญี่ปุ่น ๒๙ คน และชาวอเมริกา ๒๙ คน โดยใช้แบบสอบถามผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนวัยอนุบาลชาวญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากรูปแบบสังคมที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันและกันแสดงออกทางอารมณ์ในขณะที่นักเรียนอนุบาลชาวอเมริกาได้รับอิทธิพลจากรูปแบบสังคมที่เน้นการอยู่อย่างอิสระและการเรียนรู้คุณธรรมด้านความรับผิดชอบในตนเองมากกว่าในต่างประเทศ

มาร์ค เบร์นาร์ดา เมสัน^{๑๔๑} (Mark Bernarda Mason) อ้างในเฉลิมชัย สมท่า ได้ศึกษาเรื่องจริยธรรมแห่งบูรณาการ การป้องกันหลักการที่เป็นแกนนำของในยุคทันสมัยตอนปลายในระดับปริญญาเอก พบว่า จริยธรรมเชิงบูรณาการมุ่งเน้นให้เอกัตตบุคคลนับถือตนเองเห็นว่าตนเองดีเพียงพอสง่างาม นำเคารพนับถือเป็นการนำเอาจริยธรรมไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้อย่างจริงจัง ซึ่งเป็นเรื่องทันสมัยเหมาะกับกาลเทศสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนชี้ให้นักเรียนเห็นถึงประโยชน์ของการประพฤติดี มีคุณธรรมตั้งแต่เล็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่

แมคคาร์ธี^{๑๔๒} (Cathy) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ (New Jersey) จากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาและครู ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับครูผู้ช่วย หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานฝ่ายวิชาการ เรื่องการสังเกตการณ์สอน การวัดและการประเมินผลการศึกษา การจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารงานด้านวิชาการและความรับผิดชอบในการตัดสินใจของคณะกรรมการ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรจะมีบทบาท มีความรับผิดชอบ และบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากการศึกษาผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สรุปได้

^{๑๔๐} วิลสัน (Wilson), อ้างใน ทวีศิลป์ หาญประเสริฐ, “การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน”, *ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔), หน้า ๘๘.

^{๑๔๑} มาร์ค เบร์นาร์ดา เมสัน, (Mark Bernarda Mason) อ้างใน เฉลิมชัย สมท่า, “การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑, “*วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*”, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น : ๒๕๔๗, หน้า ๔๐, ๑๕๑.

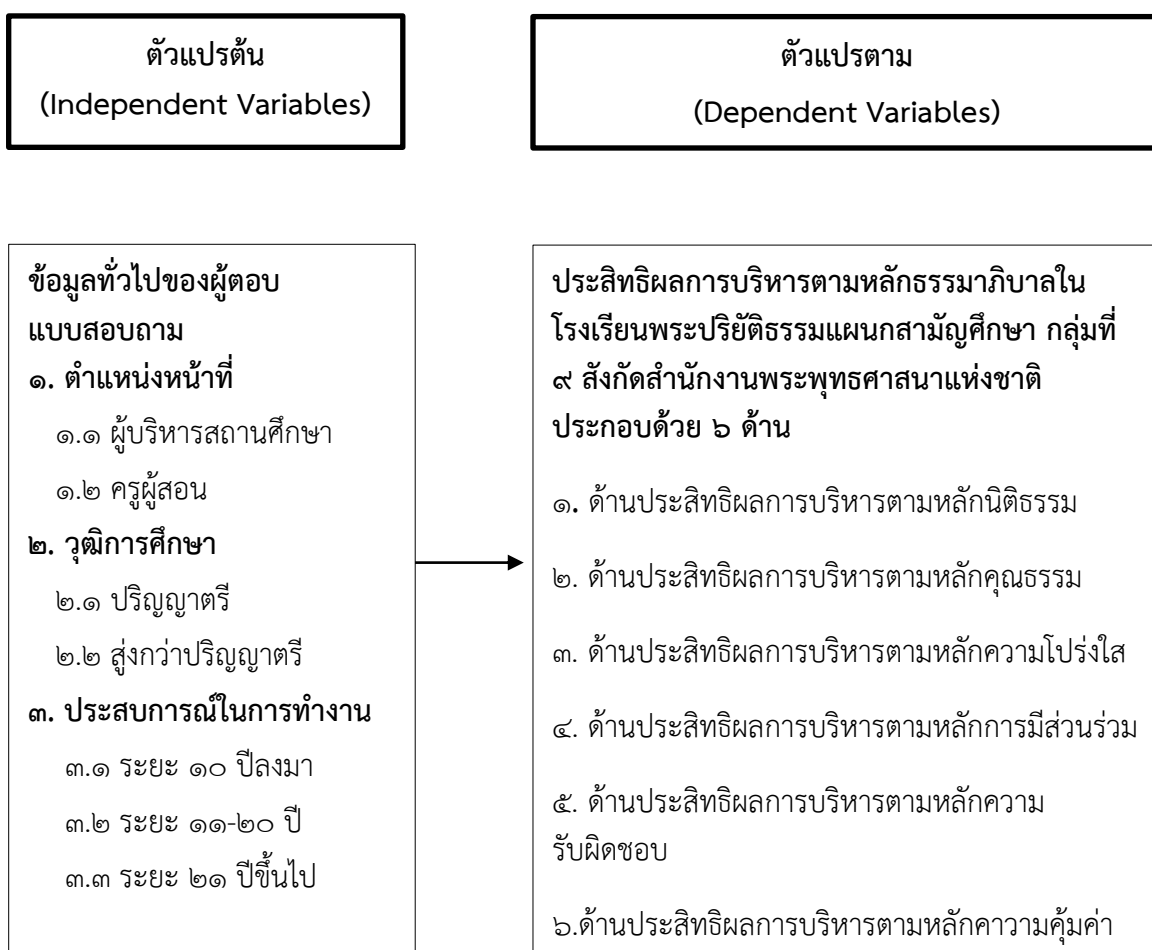
^{๑๔๒} Mccathy,water M.(1991). “The role of The Secondaly School Princile in New jersey” *Diessertation Abstracts international*. Z(32). S (4) : 705- A,Agnst

ว่าประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับดีผลการเปรียบเทียบและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา ดังนี้

สรุปผลจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ว่า การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อทำการประยุกต์ใช้กับสถานศึกษามีด้านที่ต้องพิจารณาคือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักความรับผิดชอบ ซึ่งมีงานวิจัยในเรื่องนี้ยังไม่มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานที่บริหาร โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นการบริหารฐานโรงเรียนและการบริหารแบบนิติบุคคลต้องใช้ฐานคิดของการบริหารทั้ง ๖ ด้านของการใช้หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารการศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย สร้างแบบสอบถาม และนิยามศัพท์เฉพาะในงานวิจัยของตนเองต่อไป

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารประสิทธิผลการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๙ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พุทธศักราช ๒๕๔๒^{๑๔๓} โดยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๔๓} คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔.